

Türk Edebiyatında Mensur Şiir Literatürü

Cafer GARİPER*

MENSUR ŞİİR, edebî bir tür olarak Fransız edebiyatında XIX. yüzyılın ortalarına doğru ortaya çıkmış, söz konusu yüzyılın ikinci yarısında yine aynı edebiyat dünyasında yaygınlık kazanmıştır. Fransız edebiyatında güçlü kalemlerin elinde temsil imkânı bulan mensur şiir, daha sonra diğer Batı edebiyatlarında çeşitli sanatkarların eser verdiği bir tür olmuştur. Türk edebiyatına XIX. yüzyılda başta Fransız edebiyatı olmak üzere Batı edebiyatlarından yapılan tercüme yoluyla yenileşmenin ikinci nesli ile *Ara Nesil* döneminde giren mensur şiir, edebî dönemler içerisinde çeşitli kelime ve kelime gruplarıyla anılmış, Servet-i Fünûn ve II. Meşrutiyet dönemlerinde ilgiyle karşılanmış, gittikçe çok sayıda yazarın tecrübe ettiği edebî türlerden biri olmuştur. Cumhuriyet dönemi şair ve yazarlarının da zaman zaman denediği mensur şiir, bu dönem içerisinde Servet-i Fünûn ve II. Meşrutiyet yıllarında gördüğü ilgiyi pek bulamamış, güçlü kalem sahipleri tarafından sürdürülen ve temsil edilen bir edebî tür olmaktan gittikçe uzaklaşmıştır. Çeşitli sanatkarların kaleminde ara sıra parlansa da hikâye, roman ve şiirin yanında geniş bir alan bulamadan varlığını sürdürügelmiştir. Son yıllarda edebiyat araştırmacılarının ve akademik çevrelerin üzerinde durduğu mensur şiir, ortaya çıkışı, gelişim seyri, edebî türe ait karakteristik özellikleriyle ele alınmaya ve inceleme konusu yapılmaya başlanmıştır.

1. Mensur Şiirin Edebî Tür Olarak Ortaya Çıkışı

Mensur şiir, oldukça yeni bir edebî türdür. İlk defa Fransız edebiyatında rastlanır. Fransız edebiyatında sanatkarane nesir anlamına gelen “*prose poétique*” adıyla anılan bazı eserler kaleme alındıktan sonra, edebî bir tür olarak mensur şiirin ilk örneklerine “*poème en prose*” adıyla Aloysius Bertrand (1807-1841)’in 1842’de yayımlanan *Gaspard de la Nuit* [*Gecelerin Gaspard’ı*] başlıklı

*Yard. Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

eserinden itibaren rastlanmaya başlanır. Daha sonra Aloysius Bertrand'ı, *Le Centaure ve La Bacchante* isimli eserleriyle Maurice de Guérin (1810-1859) takip eder. Bertrand'ın *Gaspard de la Nuit*'si başta Baudelaire (1821-1867) olmak üzere Arthur Rimbaud (1854-1891), Stéphane Mallarmé (1842-1898), Isidore Bucasse gibi şairlerin ilgisini çeker ve mensur şiir özellikle Charles Baudelaire'in 1855'ten itibaren çeşitli gazete ve dergilerde yayımladığı, 1869'da kitap hâlinde baskısı yapılan *Le Spleen de Paris* [*Paris Sıkıntısı*]'nın bir bölümü olarak tasarladığı *Petits Poèmes en prose* [*Küçük Mensur Şiirler*] ile Fransız edebiyatında yaygınlık kazanır.¹

Charles Baudelaire'den sonra bu edebî türün Fransız edebiyatında yayılmasını sağlayan isimler, 1873'de yayımlanan *Les Illuminations* [*Renkli Gravürler*] ve *Une Saison en Enfer* [*Cehennemde Bir Mevsim*] (1873) adlı eserleriyle Rimbaud ve *Divagations* [*Hezeyanlar*] (1864) adlı eseriyle Mallarmé'dir. Ayrıca Paul Claudel (1868-1955), Andre Gide (1869-1951) ve Marcel Proust (1871-1922) da gençlik dönemlerinde "poème en prose" yazmış önemli yazarlardır.²

XIX. yüzyılın sonlarında mensur şiir batı edebiyatlarında gittikçe yaygınlık kazanır. İngiltere'de *The English Mail Coach* [*İngiliz Posta Arabası*] (1849) isimli eseriyle Thomas De Quincey (1785-1859), Alman edebiyatında Hölderlin (1770-1843), Stefan George (1868-1933) ve Rainer-Maria Rilke (1876-1926), İspanya'da G. Adolfo Becquer (1836-1870), Danimarka'da Jens P. Jacobsen (1847-1885), Amerika'da Edgar Allan Poe (1809-1849) ve Rus edebiyatında *Senilia-Stichotvorenija v proze* [*Eşik-Mensur Şiirler*] adlı eseriyle Turgenev (1818-1883) bu yeni edebî türün ülkelerinde ilk yahut önde gelen³ isimleri durumundadırlar.⁴

Bu sanatkarlar arasında Baudelaire, Rimbaud ve Mallarmé gibi Fransız şairlerinin eserlerinin XIX. yüzyılın sonlarına doğru Türk sanatkarları tarafından tanınıp okunduğu bilinmektedir. Ancak, söz konusu şairlerin mensur şiirleriyle Türk edebiyatına mensur şiirin girişi safhasında nasıl bir etki yaptığı konusunda kaynakların yeterli bilgi verdiğini söylememiz güç görünmektedir. Başta ülkesi Fransa'da geç anlaşılan Baudelaire olmak üzere Rimbaud ve Mallarmé'nin Türk edebiyatı üzerindeki asıl etkisi Servet-i Fünûn dönemiyle XX. yüzyılda şiir alanında olur. Yine de sınırlı bir şekilde söz konusu sanatkarlardan

1 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. François Porché, *Baudelaire: Histoire d'une âme*, Paris, 1944, s. 391-409; Laffont-Bompiani, *Dictionnaire Des Oeuvres*, Paris, 1954, c. IV, s. 36.

2 Alex Preminger (ed.), *Princeton Encyclopedia of Poetry and Poetics*, "Prose poem" maddesi, New Jersey 1974, s. 664-666.

3 A.g.m., s. 665. Ayrıca bkz. Joseph T. Shipley (ed.), *Dictionary of World Literary Terms*, Londra, 1970, s. 247 ve 252.

4 M. Fâtiğ Andı, "Halid Ziya'nın Mensur Şiirleri I", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 1997, sy. 27, s. 27.

mensur şiirin Türk edebiyatına girişi sırasında gelebilecek etki gözden ırak tutulmamalıdır.

Klâsik Türk edebiyatında mensur şiiri hatırlatan, Fransız edebiyatında “*prose poetique*” (şairane yazı yahut sanatkârane düzyazı) şeklinde isimlendirilen sanatkârane söyleyiş içerisinde yazılmış metinlere rastlanır. Bu çerçevede “mesela divan dîbâcelerinde, Lâmiî Çelebi’nin *Münâzara-i Sultân-ı Bahâr bâ-Şehriyâr-ı Şitâ*’sının nesir kısımlarında olduğu gibi çok mükemmel birer şâirâne nesir örneği olan bölümlere rastlarız. Hatta Sinan Paşa’nın *Tazarru’nâme*’si, Veysi’nin *Münşeât*’ı gibi başından sonuna kadar sanatkârane bir üslûpla yazılmış, secîlerle, edebî sanatlarla, hatta mazmunlarla örülmüş eserler de karşımıza çıkar.”⁵ Ancak, bu tür yazıların mensur şiir olduğu veya bir tarafla mensur şiirin bu kaynağa bağlanabileceği fikri tartışma götürür. Nitekim bazı araştırmacılar bu tür yazıların Türk edebiyatında mensur şiirin kaynağı sayma yoluna gitmişlerdir.⁶ Bir araştırmacı ise “bunların sanatlı metinler olması[nın], şiirde de kullanılan söz sanatlarına yer vermesi[nin] bunları birer mensur şiir yapmaya” yetmeyeceğini, “mensur şiirler için sanatlı bir üslup[un] mutlaka gerekli şart” olamayacağını belirttikten sonra *Mensûr Şiirler* adı altında bu türde ilk kitabı yayımlayan Halid Ziya, bu konuyu özellikle vurgular: “‘Mensûr şiirler (...) o kadar kısa, o kadar küçük olacaktı ki, uzun tasvirlerle, mükellef tezyinlere iftikar etmeden, dar havsalarında ancak bir şiir heyecanı taşımakla iktifâ ederek...’⁷ Ayrıca mensur şiir de diğer edebî türler gibi, başlığı, başlangıcı ve bitişiyile müstakil bir edebî türdür. Yani bir başka edebî türün yahut eserin içerisinde yer alan ve o metnin bir parçası olan birkaç paragraflık, hatta birkaç sayfalık kısmı alıp mensur şiir diye adlandıramayız. Bu ancak bir yakıştırmadan ibaret olur. *Tazarru’nâme* gibi başından sonuna kadar sanatkârane bir üslûpla yazılmış eserler ise, Batı edebiyatındaki tanımını ve bizde yazılagelen örnekleri göz önünde bulundurulursa, mensur şiirin, en çok birkaç sayfalık kısa hacimli bir tür olma özelliğine uymaz.⁸ Kaldı ki, bu eserleri, yazarının, devrinin, hatta ait olduğu edebiyat geleneğinin düşünmediği bir isim ve tür altında değerlendirmek de sağlıklı mıdır? Mensur şiir Batı edebiyatının bir mahsulüdür. Ayrıca Yenileşme Devri Türk Edebiyatı’nda kendisini gösterip, Servet-i Fünûn devresinde adeta bir moda haline gelen mensur şiirin ortaya çıkış şartlarının teşekkü-

5 A.g.m., s. 28.

6 Bu konu için bkz. Fevziye Abdullah Tansel, *İyi ve Doğru Yazma Usûlleri*, c. III, İstanbul 1983, s. 347; Mehmet Kaplan, “Tazarru’nâme”, *Edebiyatımızın İçinden*, İstanbul 1978, s. 27; İsmail Çetişli, “Türk Edebiyatında Mensur Şiirin Doğuşu, Gelişmesi ve Özellikleri”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c.I, nr. 2, Elazığ 1987, s. 97-120.

7 *Kırk Yıl*, c. II, İstanbul 1936, s. 84.

8 Alex Preminger (Edited by), *Princeton Encyclopedia of Poetry and Poetics*, “Prose poem” madd., New-Jersey 1974, s.664-666.

lünde ve yeşerdiği zeminin oluşmasında divan edebiyatından beslendiğine dair elimizde rivayetler yahut bilgiler de mevcut değildir. Tam tersine mensur şiir, daha adından başlayarak, devrinin eski edebiyat taraftarlarınca tenkide uğramıştır”⁹ görüşünü dile getirir.

Burada araştırmacının haklı görünen tespitine belirli bir problem alanıyla yaklaşmak gerekecektir. O da her ne kadar mensur şiirin asıl kaynağı Batı edebiyatı olsa da klasik edebiyatın sanatlı düzyazısıyla gelenek bağlamında bu türün oluşumunda belirli bir etki payının olabileceği fikridir. Bugün klasik edebiyatın şiir sahasında yenilikçi sanatkarlar üzerindeki etkisini edebî eserler aracılığıyla takip etme ve belirleme imkânına sahibiz. Mensur şiir için böyle bir imkân oldukça zayıf görünmektedir. Fakat klasik edebiyatın sanatlı yüksek söyleyişini tanıyan yenilikçi sanatkarların bu gelenekten çeşitli seviyelerde yararlanmış, üslûp ve ahenk arayışında bilerek veya bilmeyerek bu kaynaktan beslenmiş olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Klasik nesir, mensur şiirin bir tür olarak ortaya çıkışında etkili olmasa bile türe ait bazı özelliklerin belirlenmesinde arka planı kuran metinler olarak değerlendirilmeye müsaittir. Mensur şiirle klasik edebiyatın sanatlı düzyazısı arasında metinlerarasılık çerçevesinde yapılacak bir çalışma bu problemin çözümüne hizmet edecektir.

2. Mensur Şiir Kavramı ve Türün Adlandırılması

Mensur şiir, bir başka söyleyişle düzyazı şiir her şeyden önce bu söz gruplarını oluşturan kelimelerin anlamlarıyla bakıldığında bizi, şiire has bir duygu yahut olgunun düzyazı formunda varlık kazanması kavram alanıyla karşı karşıya getirir. Bu da şiirin ya da şiire has özün geleneğin belirlediği şiir formundan başka bir şekilde ortaya konduğu veya konabileceği fikrine götürür. Nitekim bu yolda ilk örnekleri ortaya koymanın yanında türe adını veren Halit Ziya da kendi mensur şiirleri hakkında, “Bu makaleleri tevliid eden fikirler şairâne olduğu için onlara mensûr şiirler nâmını vermek istedim”¹⁰ demektedir. Türkçede ve Türk edebiyatında bu şekilde kavram alanı kazanan mensur şiir Fransızcadaki ve Fransız edebiyatında da benzer bir görünüm sergiler. Fransızca’daki “*poème en prose*” söz grubu Türkçedeki mensur şiir adlandırmasıyla ve kavramıyla uygunluk gösterir. Çünkü Türkçedeki “*mensur şiir*”, Fransızcadaki “*poème en prose*”in karşılığı olarak tercüme bir adlandırma özelliği taşımaktadır.

Recaizade Mahmut Ekrem’in “*nesr-i muhayyel*” dediği “*mensûr şiir*” başlangıçta Türkçede, özellikle *Ara Nesil* döneminde, Fransızca “*poème en prose*”

9 M. Fâtiğ Andı, “Halid Ziya’nın Mensur Şiirleri -I-”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, sy. XXVII, 1997, s. 28-29.

10 Halit Ziya, *Mensûr Şiirler*, İzmir: Hizmet Matbaası, 1307 (1891), s. 3.

karşılığı olarak “*nesr-i muhayyel*”, “*nesr-i şairâne*”, “*nesr-i şîr-âmiz*”, “*nesr-i nazm-âmiz*”, “*mensûre*”, “*nesr-i hayalî*”,¹¹ “*nesrâ-i şîir-âmiz*”, “*nesr-i hayalî*”¹² gibi birbirine benzer kelime ve kelime gruplarıyla karşılanır. “*Mensûr şîir*” adı, “ancak 1886’da Halid Ziya’nın *Hizmet* gazetesinde yazdığı ve daha sonra *Mensûr Şiirler* başlığıyla topladığı örneklerle karşımıza çıkacaktır”.¹³ Servet-i Fünûn ve II. Meşrutiyet yıllarında daha çok “*mensûr şîir*” kelime grubu tercih edilir ve böylece bir türün adı olarak bu adlandırma yaygınlaşır. Cumhuriyet döneminde ise uzun yıllar kullanılan bu kelime grubunun yanında, yakın yıllarda bazı yazarların kaleminde onun yerine “*şairane nesir*”,¹⁴ “*düzyazı şîir*”,¹⁵ “*yazı şîirler*”,¹⁶ “*düzanlatım şîiri*”,¹⁷ “*düz şîir*”,¹⁸ “*şîirsel düzyazı*”,¹⁹ “*şîirsel metin*”²⁰ gibi çeşitli adlandırmalar kullanılır ve teklif edilir. Türk Dil Kurumu’nun çıkardığı *Türkçe Sözlük*’ün yeni baskısında “*mensur şîir*”in tarifi yapıldıktan sonra karşılık olarak “*şîirce*” kelimesi kaydedilir.²¹ Bütün bu kelime ve kelime grupları, edebî tür etrafında daha adlandırılmasından başlayarak türe ait özellikler ve prensipler üzerinde henüz uzlaşmaya varılmamış olduğunu gösterir.

3. Mensur Şiirin Edebî Tür Olarak Özellikleri ve Tarifi

Mensur şiirin özellikleri ve tarifi üzerinde mensur şiir yazarlarıyla araştırmacılar durmaya çalışmış, bu yeni türü tanıtmaya gayreti içinde olmuşlardır.

- 11 Necat Birinci, “Ara Nesil Edebiyatı”, *Edebiyat Üzerine İncelemeler*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2000, s. 104.
- 12 Mahmut Babacan, “Ara Nesil’de Eleştiri”, *Hece*, “Eleştiri Özel Sayısı”, Mayıs/Haziran/Temmuz 2003, sy. 77/78/79, s. 81.
- 13 M. Fâtiğ Andı, “Halid Ziya’nın Mensur Şiirleri I”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 1997, sy. XXVII, s. 29.
- 14 Ahmet Hamdi Tanpınar, *Yahya Kemal*, İstanbul: Yahya Kemal’i Sevenler Cemiyeti Neşriyatı, 1962, s. 51.
- 15 Bertrand Aloysius, Gaspard de la Nuit, çev. Özdemir İnce, İstanbul: Gendaş Kültür, 1999, s. 5; Charles Baudelaire, *Paris Sıkıntısı*, çev. Erdoğan Alkan, İstanbul: Varlık Yayınları, ts., s. 5; Abidin Emre, “Bir Düzyazı Şiir Başyapıtı: Gaspard de la Nuit”, *Frankofoni*, 2000, sy. 12, s. 31-38; a.mlf., “Bir Düş Hiç Düzünden Okunabilir mi?”, *Frankofoni*, 2000, sy. 12, s. 39-45; Enis Batur, *Kanat Hareketleri Lirik Şiirler 1993-1999*, İstanbul: Altıkkırkbeş Yayınları, 2000, s. 150.
- 16 Ece Ayhan, *Bütün Yort Savul’lar*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994, s. 47.
- 17 Mehmet Yalçın, *Şiirin Ortak Paydası: Şiirbilime Giriş*, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 1991, s. 181-198; Melih Cevdet Anday, “Düzanlatım Şiiri nedir?”, *Cumhuriyet*, 20 Eylül 1995 [Mehmet Yalçın, *Şiirin Ortak Paydası: Şiirbilime Giriş*, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, 2003, (baştan 3. yazı, sayfa kaydı yok)]; Memet Fuat, “Şiirbilime Giriş”, *Cumhuriyet*, 20 Eylül 1995.
- 18 Ece Ayhan, *Bütün Yort Savul’lar*, 2. baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999, s. 242; Abidin Emre, “Bir Düzyazı Şiir Başyapıtı: *Gaspard de la Nuit*”, s. 31, dipnot.
- 19 Robert Kopp, “Giriş”, Charles Baudelaire, *Paris Sıkıntısı*, s. 8.
- 20 Kemal Özmen, “Paris’ten İstanbul’a: Tevfik Fikret’teki Baudelaire”, *Frankofoni*, 2000, sy. 12, s. 102.
- 21 *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005.

Mensur şiir yazarları daha çok kendi mensur şiir anlayışlarını ortaya koyma çabası içinde görünürler. Araştırmacılar ise toplayıcı bir bakışla türün özelliklerini belirleme, şiirle düzyazı arasındaki yerini ortaya koyma ve tarifini yapma yoluna giderler.

Mensur şiiri ilk defa yazarak yeni bir türün ortaya çıkmasını sağlayan Aloysius Bertrand, *Gaspard de la Nuit* adlı eserini “(...) yeni bir düzyazı biçimi yaratmayı denediğim bu kitap...”²² diye tanıtır. Sonra, “Bu elyazması, diye ekledi, saf ve anlamlı notayı veren çalgıyı buluncaya kadar dudaklarımın nice saz denemiş olduğunu, ışık-gölge dağılımının alaca tanyerinin ortaya çıktığını görünceye kadar tual üzerinde nice fırça eskittiğimi söyleyecektir size. Ahenk ve rengin değişik ve belki de yeni uygulamaları işte buraya yazılmıştır, didinmelerimin elde ettiği biricik sonuç ve biricik ödül. Okuyun onu.”²³ şeklinde mensur şiirinin özelliklerini de gösterir şekilde okuyucuya takdim eder. Aloysius Bertrand’ın mensur şiirlerini takdim ederken müzik ve resim fikrine vurgu yapması anlamlıdır. Çünkü mensur şiir bu iki özelliği de bünyesinde barındırır.

Aloysius Bertrand’dan sonra mensur şiir alanında eser veren ve edebî bir tür olarak yaygınlaşmasını sağlayan Charles Baudelaire, aynı zamanda mensur şiir üzerine düşünen, ona poetik bir anlam yükleyen sanatkar durumundadır. 1865’te annesine yazdığı bir mektupta “*Kötülük Çiçekleri*’nden daha özgün, en azından daha kararlı bir yapıt üretmeyi başaracağım ve bu yapıtta ürkünçle maskaralığı, sevgiyle kini birleştireceğim”²⁴ der. 1864’te *Le Figaro*’da Baudelaire hakkındaki çıkan yazısında Gustave Bourdin, Baudelaire’in mensur şiirleri üzerine “Ritimli ve uyaklı yapıttan doğal olarak dışlanmış bulunan ya da ritimli ve uyaklı yapıtta anlatılması güç olan ne varsa, bütün maddi ayrıntılar ve tek sözcükle, incelikten uzak yaşamın bütün önemsiz ayrıntıları ülküsellik ve bayağılığın ayrılmaz bir alışımda kaynaştığı düzyazı yapıtta yerini bulur”²⁵ tespitini yapar. Baudelaire, mensur şiirlerinin başına konan küçük yazısında, “Ritimsiz, uyaksız ama ezgili, ruhun lirik devinimlerine, düşün kıvrım kıvrım dalgalarına, bilincin sıçrayışlarına uyum sağlayabilecek kadar yumuşak ve aynı zamanda karşıtlıklar içeren bir şiirsel düzyazı tansığını tutkulu günlerinde hayal etmeyelimiz var mı?”²⁶ şeklinde sorarken mensur şiir anlayışını ve bu türde yapmak istediğini ortaya koyar. Bütün bu ifadeler Charles Baudelaire’in mensur şiir alanında yapmak istediklerini göstermenin yanında mensur şiir anlayışını ve türün özelliklerini sergilemeye yarayacak mahiyettedir.

22 Aloysius Bertrand, *Gaspard de la Nuit*, çev. Özdemir İnce, İstanbul: Gendaş Kültür yayınları, 1999, s. 5.

23 A.g.e., s. 6.

24 Charles Baudelaire, *Paris Sıkıntısı*, s. 5.

25 Robert Kopp, “Giriş”, s. 6.

26 Charles Baudelaire, “Arsène Houssaye’e”, a.mlf., *Paris Sıkıntısı*, s. 15.

Mensur şiirin Türk edebiyatındaki öncülerinden Halit Ziya da hatıralarında kendisinin mensur şiir anlayışını sergileyen ve türün özelliklerini gösteren şu tespit ve değerlendirmelerde bulunur:

Mensur şiirler, kısa, küçük, hemen sânih oldukları gibi kâğıtların üzerine ih-mâlkârâne atıvermiş tahassüslerden, yolumun üstünde toplandıkları gibi tek-lifsiz, tasnifsiz nakşedilivermiş gibi çizgilerden ibaret olacaktı. Bir nevi müsved-de... O kadar kısa, o kadar küçük olacaktı ki, uzun tasvirlerle, mükellef tezyin-lere iftikâr etmeden, dar havsalarında ancak bir şiir heyecanı taşımakla iktifa ederek, sanki gönlünün halecan darbelerini iki elleriyle tutarak, rüya firâşından sadece bir gömlekle fırlayan bir genç kız edâ-yı mahcûbânesiyle, mahmûr ve mütelâşi yarı uykuda yarı uyanık çıkıvereceklerdi. Bunları refiklerimin arasında okuyanların mevcut olduğunda şübhedâr idim. Yalnız şüphe edilmeyen bir ha-kikat vardı: Şâkirdlerimin gözlerinde okunan sâkit fakat belîğ muhabbet hissi... Hemen her nüshadan sonra onların içinde bana gözleriyle sanki o sabah oku-dukları parçaları inşâd ediyormuşcasına bir mânâ vardı. Öyle bir mânâ-yı mu-habbet ve merbutiyet ki bana bütün sokaktan geçerken, kraathanenin pence-resinden, önlerinde bir nüsha *Hizmet*, müstehzî gözleriyle beni takip eden ta-arruz erbabının verebilecekleri fütûru unuttururdu.²⁷

Halit Ziya'nın bu görüşleri Fransız edebiyatında mensur şiirin gelişmesinde ve yerleşmesinde önemli payı olan Charles Baudelaire'in mensur şiir anlayışın-dan uzak düşer. Baudelaire, mensur şiirle hayatın içerisinde ayrıntıda kalan in-celikleri yakalamanın ve titiz bir söyleyiş kurmanın peşinde görünmektedir. Oysa Halit Ziya, tam tersine, hiç titizlenmeden, içe doğduğu gibi hemen ortaya atıverilen duygulanmalardan ibaret bir söyleyişi öngörür. Nitekim Halit Zi-ya'nın bu görüşlerine Suut Kemal Yetkin, başka bir açıdan yaklaşarak itiraz eder ve şu eleştiriyi getirir:

(...) İlhamkârane, teklifsiz, müsvedde kelimelerini belirtiyorum. Bu kelimele-rin manası kadar şiirin ruhuna aykırı hiç bir şey yoktur.

Hal[i]t Ziya'nın *Mensûr Şiirler*'i, Mehmet Rauf'un *Siyah İnciler*'i bugün oku[n]muyorlarsa, dillerinin eskimiş olmalarından ziyade mensur şiir anlayış-larının düpedüz nesri şiir zannedecek kadar yanlış olduğu içindir. (...) Mensur şiirin bütün sırrı, Baudelaire'in deyişle mucizesi, kelimeleri konuşurmak, onlardaki imkânları sızdırmak sanatında gizlidir.

Şair, kelimelerden bütün imkânları elde ettiği nispette bu mucizeye yaklaşır. Yalnız sesleri değil, kokuları ve renkleri de olan kelimeler manzaralara benzer-ler. Onlarda uyuklıyan ne sayısız hatıralar, ne unutulmuş çehreler, ne yarı kal-mış melodiler vardır: Bazan şair bir cümle ile bir kelime ile garip bir hisle se-çilmiş tek b[i]r kelime ile bizi bu unutulmuş, gölge olmuş şeylerin dünyasına alıp götürür, orada geçmiş günlerin hayaletleri arasında bize zamanın mırılı-tısını duyurur.²⁸

27 Halit Ziya Uşaklıgil, *Kırk Yıl*, İstanbul: Matbaacılık ve Neşriyat T.A.Ş., 1936, c. II, s. 84.

28 Suut Kemal Yetkin, *Edebiyat Konuşmaları*, İstanbul: Remzi Kitabevi, ts., s. 12-15.

Suut Kemal Yetkin'in Fransız edebiyatındaki mensur şiir örneklerinden hareketle getirdiği bu eleştiri, Türk edebiyatında mensur şiirin öncüleri durumundaki Halit Ziya ve Mehmet Rauf'un Batı edebiyatını mensur şiir çerçevesinde gereğince tanıyıp model almadıklarını, serbest ve keyfi bir mensur şiir anlayışı geliştirdiklerini düşündürür.

Ahmet Hamdi Tanpınar da Suut Kemal Yetkin'le benzer bir bakış açısına sahiptir. Türe ait güçlüklerden bahsederek şiirle mensur şiir arasında karşılaştırmaya giden Tanpınar'ın, "Mensur şiir, manzum şiirden elbette ki, güçtür. Nazımda kafiyelerin haricî ahenginden istifade eden sanatkar, mensur şiirde bir nevi bâtinî ritm yaratmağa mecburdur. Bu güçlük yüzündendir ki, -mensur şiirde şaheserler yaratan Baudelaire ve Mallarmé müstesna- hiçbir sanatkar bu vadide tecrübeye girmeğe cesaret edememiştir."²⁹ tespiti, onun da mensur şiiri Baudelaire gibi titiz bir çalışmanın ürünü olarak gördüğünü gösterir. Ayrıca Tanpınar'ın Arif Nihat'ın 1930'da yayımlanan *Yastığının Rüyası* adlı mensur şiir kitabını "Mensur şiirleri ihtiva eden bu küçük kitap, bizde hâlis san'at (art-pur) sahasında yapılan ilk teşebbüstür"³⁰ şeklinde değerlendirmesi de bunu gösterir. Tanpınar'ın bu görüşünden 1930'a gelinceye kadar kaleme alınan mensur şiirleri "halis san'at" olma bakımından pek beğenmediği fikrini de çıkarmak mümkündür.

Türk edebiyatında mensur şiirin özellikleri üzerinde ilk olarak genişçe duranlardan biri Fevziye Abdullah Tansel'dir. Tansel, mensur şiirin şiir gibi alt alta dizilmiş mısralardan, vezin ve kafiyeden meydana gelmediğini, serbest şiir gibi de düzenlenmediğini ifade ettikten sonra, "nesirde olduğu gibi, çoğu gramer kâidelerine uygun, yan yana birbiri ardından gelen cümleler şeklinde tertip edilir. tespitinde bulunur. Ona göre "bu türlü nesirler şiirde görülen hususiyetleri de içine alır. Bir şiir gibi ahenklidir; cümle ve ibarelerin yer-yer vezinli olduğunu hissederiz; ahenk sağlamağa yarayan alliteration, assonance'dan başka, kâfiye (seci')lere de rastlarız". Şiir için elverişli temaları işleme, çeşitli edebî sanatlara başvurma, "az cümleden ibaret, kısa" olma, "şiir dediğimiz o ilâhî ışığın sıcaklık ve aydınlığını ruhlarımıza" duyurabilme gibi özellikleri bünyesinde taşır.³¹

Mensur şiirin özellikleri üzerinde akademik çerçevede araştırma yapanlar da durur. "Servet-i Fünûn'da Mensûr Şiir" başlığı ile yüksek lisans tezi hazırlayan İsmail Çetişli, mensur şiir yazarlarının ve çeşitli araştırmacıların mensur şiir hakkındaki görüşlerini değerlendirdikten sonra mensur şiirin saf şiirin dı-

29 Ahmet Hamdi [Tanpınar], "Yastığının Rüyası", *Görüş*, sy. 2, Eylül 1930, s. 122 [a.mlf., *Edebiyat Üzerine Makaleler*, 3. baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1992, s. 367].

30 Aynı yerde.

31 Fevziye Abdullah Tansel, *İyi ve Doğru Yazma Usûlleri*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 1983, c. III, s. 345-347.

şında değerlendirilmesi gerektiği fikrini ileri sürer. “İlk önce şunun iyi bilinmesi gerekir: ‘Mensûr şiir’ denilince akla ‘saf şiir’ gelmemeli ve böyle bir arayış içine girilmemelidir. Yani mensûr şiir, saf şiir olmaktan uzaktır. Zaten bu tür ortaya konurken böyle bir iddia da ortaya sürülmüş değildir”³² diyen yazar, mensur şiiri her şeyden önce düzyazı olarak görme eğilimindedir. Çetişli, bu türü şiire yaklaştıran özellikler üzerinde de durur. Buna göre mensur şiiri şiire yaklaştıran “tamamen ferdi tahassüslere tahsis edilmiş olması”, “şairane oluşu”, “nazımdaki kafiyeyi hatırlatan secilerle kulakta ses benzerliği ve ahenk” hissi bırakması, “edebî sanatların imkânlarından geniş ölçüde” faydalanması, “tasvir ve tahlil cümlelerinin daha çok” yer alması, “uzunluğu yarım veya bir sayfa olarak” belirmesi gibi özelliklerdir.³³

Mehmet Rauf’un *Siyah İnciler*’ini baskıya hazırlayan Hülya Argunşah, türün özelliklerini maddeler hâlinde sıralar. Buna göre mensur şiirler, “kısa ve yoğun yazılar”dır, “bağımsız, başlıklı, başka bir türün içinde parça olmayan, kendi bütünlüğüne sahip metinlerdir”, “şiirdeki arayışlardan doğmuşlardır ama öncelikle nesirdirler”, “ferdi tahassüslerin ifade edildiği şairane türlerdir”, “mensur şiirin bu özellikleri onda bazı üslûp uygulamalarının da bulunmasına yol açmıştır”, “mensur şiirler bir iç ahenge sahiptirler”, “tasvir ve tahlili önemsedikleri için uzun cümle yapısını tercih ederler”, “‘Ah!, ey!, oh!, of!’ gibi ünlemlerin kullanıldığı ya da bunlarla başlayan cümleler oldukça yaygındır”, “Servet-i Fünûn edebiyatında, özellikle şiirde, noktalama işaretlerinin şaşırtıcı bir yoğunlukta kullanılması durumu mensur şiirde de dikkati çeker”.³⁴

Mensur şiirin özellikleri üzerinde duran araştırmacılar, türün ortak özelliklerinden hareketle kuşatıcı bir tarif yapma yoluna gitmek istemişlerdir. Mensur şiir üzerinde ilk dikkate değer araştırmaları yapanlardan biri olan Niyazi Akı, mensur şiiri, “Şiirin cümle yapısı ve ahengini muhafazaya çalışan, ancak vezne ve kafiyeye bağlanamayan düzyazı türü”³⁵ şeklinde tarif eder.

Hülya Argunşah ise biraz daha geniş çerçevede, “Mensur şiir; cümle yapısı ve âhenk gibi şiire has özellikler taşıdığı hâlde vezne ve kafiyeye bağlı olmayan, şairane bir konuyu, his, hayâl ve düşüncüyü kısa bir hacimde ve yoğun bir şekilde süslü bir üslûpla anlatan düzyazılardır”³⁶ şeklinde bir tarife gider.

Halit Ziya’nın mensur şiirleri üzerinde iki araştırma-inceleme yazısı kaleme alan M. Fâtiş Andı, türün özellikleri üzerinde durduktan sonra, “Şairâne bir ko-

32 İsmail Çetişli, “Servet-i Fünûn’da Mensûr Şiir (İnceleme-Metinler-Sözlük)”, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1986, s. 28.

33 A.g.t., s. 29-32.

34 Hülya Argunşah, “Mensur Şiir ve Siyah İnciler”, Mehmet Rauf, *Siyah İnciler*, Hülya Argunşah (haz.), İstanbul: Çağrı Yayınları, 2002, s. xix-xxii.

35 Niyazi Akı, “Mensur Şiir”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1986, c. VI, s. 263.

36 Hülya Argunşah, “Mensur Şiir ve Siyah İnciler”, s. xii.

nuyu, bir duygu veya bir düşünceyi veyahut bir nükteyi, birkaç paragraftan birkaç sayfaya kadar değişen bir hacimde, kısa, çarpıcı, etkileyici ve yoğun bir surette, derli toplu olarak, şâirâne bir edâ ve üslûpla anlatan müstakil bir edebî türdür"³⁷ tarifini ortaya koyar.

Bütün bu tespit ve değerlendirmelerin dışında türe ait özellikler ve tarifi üzerinde duran başka sanatkâr ve araştırmacılar da bulunmaktadır. Bunların tamamının eleştirel bir gözle ele alınmasının başka bir yazının konusu olduğunu belirttiikten sonra türü şu şekilde tarif edebiliriz:

Mensur şiir, duygu ve düşüncelerin yoğunlaştırıldığı, çağrışımlara açık, şairane ifadelerin yer aldığı bir dil estetiği içinden şiire göre daha rahat ve serbest söyleniş ve düzyazının kuru mantık örgüsünden gittikçe uzaklaşarak iç ahenği ve lirizmi kurmak isteğiyle daha çok genç insanın yarı melankolik ve kötümser iç dünyasının ifade alanı durumundadır. Bir yandan küçük hacmi, cümle yapısı, bir başlığının bulunması, tek başına her parçanın bütünlük göstermesi, şiire has imgeleri ve duyarlılığı arayışıyla; diğer yandan yer yer kısa hikâyeye giden olay örgüsünü hatırlatan olaylar dizisiyle küçük hikâye ile şiir arasında ara bir tür olma özelliğine sahiptir.

Fakat bu da geliştirilmeye muhtaç, bir yönüyle eksik bir tariftir. Her şeyden önce bugün nasıl üzerinde anlaştığımız tam bir şiir tarifine gidemiyorsak, dönemden döneme, yazardan yazara değişik özellikler sergileyen mensur şiir hakkında da tam ve kapsayıcı bir tarife varmak pek mümkün görünmemektedir. Buna rağmen mensur şiir alanında yapılacak türe ait nitelikleri belirlemeye yönelik çalışmaların öncelikle birinci dereceden kaynak durumundaki Fransız edebiyatında mensur şiirin oluşumu, gelişimi ve özellikleri üzerinde durması, sonra Türk edebiyatında mensur şiirle karşılaştırmalı incelemeye yönelmesi gerekir. Böyle bir gayret türün ortaya çıktığı Fransız edebiyatındaki görünüşü ile Türk edebiyatında kazandığı mahiyet arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları göstermeye yarayacaktır.

Türk edebiyatında mensur şiir türü çerçevesinde yapılacak önemli tespitlerden biri sanatlı söyleyiş ile mensur şiir arasındaki farkın belirlenmesi olacaktır. Yapılan araştırmalarda kimi zaman sanatlı üslûpla kaleme alınmış hemen her düzyazı parçasına mensur şiir deme kolaylığına gidildiği görülmektedir. Bu gibi tavırlar ve belirlemeler daha çok henüz türün kendine has özelliklerinin ortaya konmuş olmamasından ve türe ait, üzerinde anlaşmaya varılmış ortak bir tariften uzak bulunulmasından kaynaklanmaktadır. Öncelikle türün karakteristik özelliklerini ortaya koymaya yarayacak teorik çerçevede yürütülecek çalışmalarla bu gibi problemlerin aşılması yoluna gidilmesi gerekir.

37 M. Fâtiğ Andı, "Halid Ziya'nın Mensur Şiirleri I", s. 30.

4. Mensur Şiirin Türk Edebiyatına Girişi ve Gelişimi

Türk edebiyatında mensur şiirin ilk örneğini İzmir’de çıkan Nevruz gazetesinde (1 Mart 1300/14 Mart 1884) Halit Ziya (Uşaklıgil)’nın verdiği kabul gören yaygın bir görüştür.³⁸ Ancak, Halit Ziya’nın mensur şiir alanında kalem denemelerinden önce Rezaizade Mahmut Ekrem’in bu yoldaki arayışları üzerinde durmak gerekir. “Rezaizade Mahmut Ekrem şiirde vezin ve kafiyenin varlığını hafifletmek isteyenlere karşı *Takdir-i Elhan*’da “Bendenizce kafiyesiz şiir yazmaktansa nesr-i muhayyel yolunda tasvir-i merâm etmek evlâ ve efdaldir. Nesr-i muhayyel ise mevzun değil iken, âdeta tavr-ı şi’ri alabiliyor” şeklinde düşüncelerini ifade etmesi, bu türün yolunu açtı ve gençlerin bu yola yönelmesini sağladı. Ara Nesilden Mustafa Reşit, Mehmet Celâl, Ali Nusret, Mustafa Fehmi, Ali Nadir, İsmail Safa, Halid Ziya ve daha birçok genç mensur şiir alanında kalem denemeleri yaptılar.”³⁹

Ara Nesil mensuplarını Servet-i Fünûn’dan çok sayıda sanatkâr takip eder. Türün Türk edebiyatına yerleşmesini sağlayanların başında yer alan Halit Ziya’yı Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit, Müftüoğlu Ahmet Hikmet, Celâl Sâhir, Faik Ali devam ettirir. Saffeti Ziya, Süleyman Nazif, Hüseyin Suat, Süleyman Nesib, Ali Nusret, Esad Necib, Hakkı gibi çok sayıda isim bu alanda birkaç kalem tecrübesinde bulunur. Sonraki yıllarda II. Meşrutiyet dönemi yazarlarından Halide Edib, Yakup Kadri, Emin Bülend, Selahattin Enis, Raif Necdet Kestelli, İlyas Macid, Hayriye Melek Honç, Şekibe Ali, Tahsin Nahid gibi şair ve yazarlar takip eder. Cumhuriyet döneminde bu isimlere Arif Nihat Asya, Ali Nihad Tarlan, M. Kaya Bilgegil gibi isimler eklenir. İkinci Yeni mensuplarından ve İkinci Yeni etkisinde edebiyat dünyasına girenlerden mensur şiiri deneyen şairlere de rastlanır. Ece Ayhan, İlhan Berk, Özdemir İnce bunlar arasındadır.

Türk edebiyatında mensur şiirin edebî bir tür olarak ortaya çıkışı Batı edebiyatlarından yapılan tercümelere bağlanmış, türün ortaya çıkışında tercümelelerin rolü araştırmacılar tarafından tartışılmıştır. Mensur şiir türünün ortaya çıkışını Batı edebiyatlarından yapılan şiir tercümelerine bağlayanların başında Mustafa Nihad Özön yer alır. Mustafa Nihad Özön, Batı edebiyatlarından yapılan şiir tercümelerini ele aldığı makalesinde, düzyazı şeklinde yapılan şiir tercümelerinin “kötü bir çıkış” olarak değerlendirdiği mensur şiir akımına yol aç-

38 Ömer Faruk Huyugüzel’in verdiği bilgiye göre ilk mensur şiir İzmir’de *Nevruz* gazetesinde 1 Mart 1300 [14 Mart 1884] tarihinde yayımlanır. Geniş bilgi için bkz. “Halit Ziyâ Uşaklıgil’in İzmir Devresi ve Bu Devrede Verdiği Eserler”, *Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1984, sy. 3, s. 72. Ayrıca “Servet-i Fünûn’da Mensur Şiir” adlı yüksek lisans tezinde bu konuyu inceleyen İsmail Çetişli’nin verdiği bilgiler de bu hükmü destekler mahiyettedir. Bkz. İsmail Çetişli, “Servet-i Fünûn’da Mensur Şiir”, s. 19.

39 Necat Birinci, “Ara Nesil Edebiyatı”, *Edebiyat Üzerine İncelemeler*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2000, s. 104-105.

tığını ifade eder. Bu konuda o, “Bu manzum çevirmeler yanında manzumelerin bir de nesir çevirmeleri vardır. Bunlar manzumalardan daha çoktur. Değer bakımından birbirini tutmayan bu çeşit yazılar, biraz sonra, edebiyat âlemimizde kötü bir çığır olarak görülecek olan ‘mensur şiir’ yolunun kaynağı olmuştur denilebilir”⁴⁰ değerlendirmesinde bulunur.

Ahmet Hamdi Tanpınar da Türk edebiyatında mensur şiir türünün ortaya çıkışında Batı edebiyatlarından yapılan şiir tercümelerinin ve bu tercümelerle edebiyatımıza taşınan muhtevaların etkili olduğu görüşünü taşır. Tanpınar bu konuda, “Fakat asıl mühimi yeni nesirde sırf bu tabiat görüşü için âdetâ müstakil bir nevin doğuşudur. Filhakika mensur şiir bizde yaşanan hayat ve yakalamağa çalışılan tabiat etrafında teşekkül eder. Hakikatta, ne kadar ibtidâî olursa olsun, bu hakikî bir keşiftir. Genç muharrirler her tabiat manzarasına, âdetâ bir arı raksı gibi, keşfin neşesiyle hücum ederler ve birbirlerine bunu gösterirler. Burada da tercümenin tesiri vardır. ‘Paul ve Virginie’ ve ‘Atala’ gibi eserler, nasıl Fransız romantizminin bir tarafını hazırlarlarsa, öylece Türk romantizminin teşekkülüne yardım ederler. Vakıa bütün bu ilk tecrübelerle Amiens’in bahsettiği ruh hali-manzara arasında daha çok mesafe vardır. Göz henüz muhayyileden ayrı çalışıyordu. Fakat ne olsa ufuk açılmıştı. İnsan asırlarca süren cebri bir standardan çıkıyor, yeni buudlar kazanıyordu”⁴¹ demektedir.

Anlaşılabacağı üzere Ahmet Hamdi Tanpınar, mensur şiirin yolunun açılışını Türk edebiyatında Fransız etkisiyle başlayan tabiat görüşünün değişmesine bağlamaktadır. Bu dikkatte her şeyden önce insanın görüş açısının değişmeye başlaması, dış dünyayı, tabiatı yeni bir bakışla keşfe çıkması vardır. Klasik Türk şiirinin klişe tabiat görüşünden ayrılıp tabiatı kendi gerçekliğinde keşfetmeye başlayan yenileşme dönemi sanatkarlarının bu yönelişleriyle mensur şiir türünün yolunu açmaya çalıştıklarının da bilgisi verilir. Konuya bir başka yazısında tekrar temas eden Tanpınar, Türk edebiyatında mensur şiirin doğuşunu Recâizâde Mahmud Ekrem hakkında verdiği hükümlerle birlikte şöyle yorumlar:

(...) bilhassa hâtıralardan ve günlük hâdiselerden bahseden mensur parçaları, Ekrem Bey’in en sıcak ve en güzel parçaları arasındadır. Ekrem Bey behemehal şiiri nazım çerçevesinde görmezdi. Türk edebiyatında mensur şiir denilen nevi onunla başlar. Şiirlerinin arasına uzun nesir parçaları karıştırmaktan çekinmediği gibi, bazen nazma nesir ile başlardı.⁴²

Böylece Tanpınar, mensur şiirin ortaya çıkışında Recâizâde Mahmud Ekrem’in, *Takdir-i Elhan*’da yer alan, “Her mevzun ve mukaffa lakırdı şiir olmak

40 Mustafa Nihad Özön, *Batı Dillerinden Şiir Tercümelere, Tercüme*, “Şiir Özel Sayısı”, 19 Mart 1946, sy. 34-36, s. 452-453.

41 Ahmet Hamdi Tanpınar, *19uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, 5. baskı, İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 1982, s. 274.

42 Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, s. 250.

lâzım gelmez; her şiir mevzun ve mukaffa bulunmak iktiza etmediği gibi"⁴³ sözüne üstü kapalı atıfla birlikte onun kalem denemeleriyle de mensur şiirin başlatıcısı olduğunu belirtmiş olur. Recâizâde Mahmud Ekrem'in *Takdir-i Elhân*'da yer alan bu cümlesi Tanpınar'ın da işaret ettiği gibi bu devirde nazmın zincirlerinin kırılmasında ve şiirin düzyazıya yaklaşmasında etkili olur, mensur şiirin yolunu açar. Artık devrin edebiyat üstadının görüşleri doğrultusunda şiir yazma kabiliyeti pek olmayan gençler de mensur şiir alanında kalem faaliyeti yürütmeye başlar.

Mensur şiirin ortaya çıkışında Recâizâde Mahmud Ekrem'in bu sözünün önemli etkisi olduğu konusuna dikkat çekenlerden biri de M. Orhan Okay'dır. M. Orhan Okay, bu sözün Servet-i Fünûn şiirinin ve düzyazısının karakterini teşkil ettiğini belirttikten sonra bu cümlenin estetik değeri üzerinde durma ihtiyacı duyar:

Takdir-i Elhân'dan aldığımız şu cümle ise, mensur şiirin o zamana kadar geçerli olan tariflerine şu yeni fikir ile karşı çıktığını göstermektedir: 'Her mevzun ve mukaffa lakırdı şiir olmak lâzım gelmez; her şiir mevzun ve mukaffa bulunmak iktiza etmediği gibi.' Bu cümlenin ilk hükmü şiir değerini şekilden başka estetik düşüncelerde arıyor, ikinci hükmüyle de edebiyatımızda mensur şiir denilebilecek olan çıkışı açıyordu. Birincisi Servet-i Fünûn şiirinin, ikincisi de Servet-i Fünûn nesrinin karakterini teşkil edecektir.⁴⁴

Yenileşme dönemi Türk edebiyatında Shakespeare tercüme ve etkileri üzerinde ilk dikkate değer araştırmayı yapan İnci Enginün de benzer görüşler ileri sürer. O da Batı dillerinden yapılan şiir tercüme çalışmalarının Türk edebiyatında "mensur şiir" yolunu açtığı düşüncesini taşır. Enginün, "1887-1895 yılları arasında Mehmet Kaplan'ın 'Ara nesil' adını verdiği Tanzimat nesli ile Servet-i Fünûn nesli arasında faaliyet gösteren yazarlar, batı dillerinden Türkçeye hayli şiir tercüme etmişlerdir. Çoğu nesir olarak çevrilen bu şiirler, Servet-i Fünûn üslûbuna tesir eden bir 'mensur şiir' cereyânı doğurmuştur."⁴⁵ demektedir.

"Servet-i Fünûn'da Mensur Şiir" başlıklı bir yüksek lisans tezi hazırlayan, Türk edebiyatında mensur şiirin edebî bir tür olarak ortaya çıkışını ve gelişimini inceleme konusu yapan İsmail Çetişli de "Mensur şiirin edebiyatımızda vücut bulmasının diğer iki önemli sebebi ve büyük ölçüde kaynağı Fransız edebiyatı ve tercüme faaliyetidir"⁴⁶ diyerek bu türün ortaya çıkışında Fransız ede-

43 Recâizâde Mahmud Ekrem, *Takdir-i Elhân*, İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1302 (1884), s. 10.

44 M. Orhan Okay, *Servet-i Fünûn Şiiri*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1992, s. 7.

45 İnci Enginün, *Tanzimat Devrinde Shakespeare Tercüme ve Tesirleri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979, s. 99-100.

46 İsmail Çetişli, "Servet-i Fünûn'da Mensûr Şiir", s. 17.

biyatını ve tercüme faaliyetini başlıca etkenler olarak gösterir. *Servet-i Fünûn Edebiyatı* adlı kitabında bu konuda Ali İhsan Kolcu da kendisine gelinceye kadar yapılan değerlendirmeler üzerinde durduktan sonra⁴⁷ şunları ilâve eder:

Bu düşünce ve kanaatlerin ışığında Türk edebiyatında mensur şiir cereyanının ortaya çıkışında Batı edebiyatından yapılan şiir tercümelerinin büyük ölçüde tesiri ve rolü olduğu muhakkaktır. Ömer Faruk Huyugüzel'in verdiği ve İsmail Çetişli'nin de te'yid ettiği bilgiye göre ilk mensur şiir yukarıda da zikredildiği vechile Mehmet Halit imzasıyla İzmir'de çıkan *Nevrûz* gazetesinde 1 Mart 1300 [14 Mart 1884] tarihinde yayımlanmıştır. Öte yandan 1884 yılına kadar Batı edebiyatından bizim tespitlerimize göre 106 irili ufaklı şiir tercüme yoluyla dilimize kazandırılmıştır. Bu rakama Kerman ve Enginün'ün tespit ettiği manzumeler dâhil değildir. Onların tespit ettiği manzumelerle bu sayı 110'u aşmaktadır. Bu rakam 1859-1901 yılları arasında Batı edebiyatından yapılan şiir tercümelerinin toplam sayısının yaklaşık yedide biridir. İşte bu meyanda Halid Ziyâ'nın mensur şiirlerine gelinceye kadar, Osmanlı basınında neşredilen gazete ve mecmualarda çoğu mensur olarak tercüme edilen yüzden fazla manzumenin Türk edebiyatında mensur şiir cereyanının ortaya çıkışına zemin hazırladığı kanaatini taşıyoruz.⁴⁸

Burada mensur şiirin ortaya çıkışında etkisinden söz edilen tercüme faaliyetinin hemen başında üzerinde durulması ve dikkat çekilmesi gereken bir nokta daha bulunmaktadır. O da Abdülhak Hâmit'in ve Recâizâde Mahmut Ekrem'in daha tercüme faaliyetinin mensur şiir üzerindeki etkisinden önce yahut böyle bir etkinin başında kaynağını Fransız edebiyatında bulan bir arayışın içinde oldukları konusundaki ipuçlarıdır. Abdülhak Hâmit'in, Recâizâde Mahmut Ekrem'e yazdığı bir mektupta dile getirdiği "(...) Fransızca'da '*en prose*' [nesren], '*en vers*' [nazmen] yollarından başka bir de '*en rime*' [mukaffâ] yolu var. Bunun '*en vers*' ile bir manada olup olmadığını Paris'te iken iyi tahkik edemediğimden şüpheden kurtulamamıştım. Her ne ise, ne olursa olsun 'Türkçe'de bunlardan başka mukaffâ namıyla bir 'genre' daha ihdâsa çalışıyorsun' diyorsun. İhdâs benim işim değil amma, ihdâs olursa fena mı olur? İhdâs olunsa da -manzûm ve mensûrdan fazla olarak- ismine mukaffâ yahud müheccâ denilse olmaz mı? (...) Benim maksadım -işte sana içimdekini söyleyeyim- hecâyâ da pek itibar etmeyerek, nesre de benzememek şartıyla, mukaffâ namında bir 'genre' ihdâs etmektir"⁴⁹ şeklindeki fikirleri; bu çerçevede şiirle düzyazı arasındaki ayrımı azaltmaya yönelik arayışlar olarak değerlendirilmeye müsait olmanın yanında, yeni bir tür ortaya koyma çabasını da gösterir mahiyettedir.

47 Ali İhsan Kolcu, *Servet-i Fünûn Edebiyatı*, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları, 2005, s. 403-405. 48 A.g.e., s. 405-406.

49 Abdülhak Hamid [Tarhan], *Mektublar*; İstanbul, 1334, c. II, s. 86-87 [*Abdülhak Hâmid'in Mektupları* (1), İnci Enginün (haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları, 1995, s. 254-255].

Ancak, bunu da mensur şiir yolunu aramada tam ve açık bir delil saymak pek mümkün görünmüyor.

Daha önce belirtildiği gibi Halit Ziya'nın bu türdeki kalem denemeleri Türk edebiyatında ilk başarılı mensur şiir örnekleri olarak kabul edilmiştir. "Fakat Halid Ziya'dan önce de Recâizâde Mahmut Ekrem'in *Nağme-i Seher* (1871) ve *Zemzeme*lerindeki (1883-1885) mensurelerine, *Envâr-ı Zekâ* ve *Şark* dergilerinde Mustafa Reşit'in, *Tercümân-ı Hakikat*, *Şafak* ve *Saadet*'te de Mehmet Celâl'in bu türde yazdığı denemelerine rastlarız.⁵⁰ *Gözyaşları* yazarı Mustafa Reşit, günlük yaşayışı içerisinde tesadüfen karşılaştığı küçük hayat sahnelerini konu edinir. Kısa cümlelerden kurulu, kısa zaman dilimlerinin üzerinde toplanan dikkati, metni genellikle çarpıcı bir sonla bitirir.

Mehmet Celâl'in müstakil olarak yazdığı "Hazân" (*Saadet*, 21 Safer 1303 [29 Teşrin-i sâni 1885], yıl 2, sy. 278), "Gözyaşı" (*Şafak*, 16 Ağustos 1301 [28 Ağustos 1885], yıl 1, c. I, sy. 9, s. 219), "Güzel Bir Gece" (*Şafak*, 1 Ağustos 1301 [13 Ağustos 1885], c. I, sy. 8, s.192-195) gibi mensurelerinin yanı sıra, edebiyata ilk atıldığı 1884'ten itibaren kuvvetle tesiri altında olduğu Muallim Nâci'nin bir şiirinin etkisinde kalarak, aynı temi ve muhtevayı "İstifâza" üst başlığıyla nesren yeniden yazıp, Muallim Nâci'nin *Tercüman-ı Hakikat*'teki "Edebiyat" sütununa gönderdiği ilk gençlik devresinin mensure denemeleri bu açıdan dikkat çekicidir.⁵¹ Mehmet Celâl, *Elvâh-ı Şairâne* adlı eserinde yer alan mensur şiirlerinde tabiat manzaralarından renkli tablolar yapar. Bahar manzaralarının üzerinde duran muhayyilesi güneşin ışığıyla renklenmiş günün değişik saatlerinin tasvirlerini sergiler. Ayrıca aşk ve sevgilinin hayali söz konusu metinlerin iç dünyasını kuran unsurlardır.

Bu edebî türün kabul görmesinde Recâizâde Ekrem'in, yukarıda zikrettiğimiz, *Takdîr-i Elhân*'daki "Her mevzûn ve mukaffâ lakırdı şiir olmak lâzım gelmez, her şiir mevzûn ve mukaffâ bulunmak iktizâ etmediği gibi"⁵² cümlesi ve

50 Mehmed Celâl'in mensûreleri için bkz. M.Fatih Andı, *Ara Nesil Şairi Mehmed Celâl, Hayatı, Görüşleri, Şiirleri*, İstanbul 1995, s.19-20 ve171-175.

Mustafa Reşit'in yazdıklarından birkaç örnek ise şunlardır: "Gül-i Nev-şüküfte", *Şark*, c. I, sy.1, 15 Zilhicce 1298, s. 19; "Kış", *Şark*, c. I, sy. 4, 15 Rebiülevvel 1298, s. 91; "Hazân", *Envâr-ı Zekâ*, c. I, sy. 2, 1299, s. 33-35; "Bir Çiçeğin Nâlesi", *Envâr-ı Zekâ*, c. I, sy. 6, 1299, s. 167-169; "Şetâret", *Envâr-ı Zekâ*, c. I, sy. 12, 1299, s. 353-355; "Benim Bülbülüm", *Envâr-ı Zekâ*, c. I, sy. 18, 1299, s. 425-426; "Ne Hazîn Manzara", *Envâr-ı Zekâ*, c. I, sy. 24, 1299, s. 513.

Mustafa Reşit'in mensureleri için bkz. Ersin Özarslan, "Ara Nesil Edebiyatçısı ve Gazetecisi Mustafa Reşid Bey: Hayatı ve Eserleri", Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994, s. 127-132.

51 Bunlar için bkz. M.Fatih Andı, *Ara Nesil Şairi Mehmed Celâl*, s.171-172. M. Celâl 1312 (1894)'te kaleme aldığı *Osmanlı Edebiyatı Numûneleri* adlı kitabında mensur şiirin bir tanımını da yapmaya çalışır. Celâl'e göre mensur şiir, "efkâr ve tasavvurat-ı şâirâneyi hâvi olmak üzere, manzum olmamak şartıyla yazılan manzûmâta itlâk olunur." Bkz. *Osmanlı Edebiyatı Numûneleri*, İstanbul, 1312 (1894), s. 203.

52 Recâizâde Mahmut Ekrem, *Takdîr-i Elhân*, İstanbul, 1302 (1884), s.10.

yine *Takdir-i Elhân*'da "Bendenizce kafiyesiz şiir yazmaktan ise nesr-i muhayyel yolunda tasvîr-i merâm etmek evlâ ve efdaldir. Nesr-i muhayyel ise mevzûn değil iken, adeta tavr-ı şi'ri alabiliyor"⁵³ cümlesindeki edebî fetvâsı etkili olmuştur.⁵⁴

Halit Ziya, 1886'da *Hizmet* gazetesinde yayımlanmaya başlayan, daha sonra 1891'de *Mensûr Şiirler* ve *Mezardan Sesler* adlı eserlerinde toplanan yazılarıyla bu türün Türk edebiyatındaki ilk başarılı ve kalıcı örneklerini kitaplaştırır. Böylece Ara Nesil döneminde dikkate değer örneklerin ortaya konmasından sonra Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âtî mensuplarının kaleminde mensur şiir âdeti bir moda hâlini alır. Mensur şiirin moda hâline gelmesinde Mehmet Rauf'un *Servet-i Fünûn* dergisinde çıkan bu yoldaki kalem tecrübelerinin önemli bir payı vardır. Devrin içe dönük hissî hayatıyla uygunluk taşıyan bu yeni tür, şiirin ifadeye geniş imkân tanımayan duyguları, insanın iç dünyasındaki dalgalanmaları genç kalemlerin şiire göre daha rahat dile getirebileceği ifade alanını açar. Böylece bu yolda insanın iç dünyasının, hissî hayatının beslediği çokça küçük kalem tecrübesi devrin gazete ve dergilerinin sayfalarına girer. Bunların bir kısmı Mustafa Reşit'in ve Hâlit Ziya'nın açtığı yolda küçük kitaplar hâlinde yayın dünyasındaki yerini alır.

Halit Ziya'nın da hatıralarında ifade ettiği üzere, mensur şiir, başlangıçta başta Recâizade Mahmut Ekrem olmak üzere devrin öne çıkan sanat adamları tarafından takdirle karşılanırsa da⁵⁵ şiiri "mevzûn ve mukaffa söz" olarak gören edebiyat çevreleri tarafından da şiddetle tenkide tabi tutulur. Bu tavır, aynı zamanda yeniye karşı eski edebiyat zevkinin ve eski zihniyetin karşı oluşunun getirdiği bir yapı olarak belirir.⁵⁶ Fakat, dönem içerisinde mensur şiire her ne kadar karşı duran, bazı ağır tenkitlerde bulunanlar çıkarsa da mensur şiir bir süre sonra çokça genç sanatkârın rağbet ettiği bir tür olarak belirecektir.

Mensur Şiirler adlı kitabının başında,

Mensur şiirler hayalhânemde açılmış birtakım nazık, narin fikirlerdir. Onlar bence pek kıymetdârdır. Çünkü giryelerimi, neşvelerimi musavverdirler. Ben onları takdîs ederim; çünkü hissiyâtımı, mütalaâtımı nâtikirlar.

Bunlar kimse için yazılmamıştır, yazılmak için yazılmıştır, onun içindir ki sâirlerinin takdiri, adem-i takdiri onlar için ehemmiyetsiz kalır. Yine onun içindir ki her türlü alâiş-i zâhirden mütecerrittirler. Muharriri onları o kadar âlî buldu ki tezyinât-ı lafziye ile telbisten hicâp etti.

Bu makaleleri tevliid eden fikirler şairâne olduğu için onlara mensûr şiirler nâ-

53 A.g.e., s.70.

54 M. Fâtiğ Andı, "Halid Ziya'nın Mensur Şiirleri I", s. 31-32.

55 Uşaklıgil, Halit Ziya, *Kırk Yıl*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1969, s. 192-193.

56 A.g.e., s. 191.

mını vermek istedim. Şiiri vezin ve kafiyede arayanların edecekleri itiraz indimde hiç-a-hiç kalır.”⁵⁷

diyen Halit Ziya, mensur şiir anlayışını, bu mensur şiirlerin ortaya çıkışını ifade etmiş olur. Yazının devamında on altı yaşından itibaren yazdığı mensur şiirlerin kitapta yer aldığını söyler.⁵⁸ Böylece onun ilk gençlik yıllarından itibaren mensur şiir yazdığını öğrenmiş oluruz.

Muhtevaları itibarıyla *Mensûr Şiirler*'de yer alan parçaların hemen hemen tamamında karamsarlık ve hayattan nefret duygusu ağır basar. Yazarın bunları kaleme aldığı ilk gençlik çağlarının psikolojisinin ve devrinin edebiyatının romantik yönelişlerinin etkisiyle, aşk, hüzn, nefret, karamsarlık, hatta mutluluk ve sevinç, yaşanan duygu ne olursa olsun, gözyaşı bir fon olarak bu şiirlerde daima karşımıza çıkar. Genç Halid Ziya bu şiirlerinde marazî bir hassasiyet, aşırı bir 'rikat-i kalb' (s. 16) içindedir. Ölüm, mezar, ızdırab, aşk, ihanet, yaşamaktan nefret, rüya, tahayyül, gözyaşı, mûsikî, gökyüzü, semâvî unsurlar, tabiatın güzellikleri, gece, bahar ve hazan mevsimleri şairin muhayyilesinin uğraklarıdır.⁵⁹

Halit Ziya'nın mensur şiirleri belirli bir düşünce veya duygunun üzerine kurulur. Bu yazılarda tasvir önemli yer tutar. Yazar, bazı mensur şiirlerini âdeta sadece tasvir için yazmış izlenimi uyandırır. Ancak, yine de düşünce Halit Ziya'nın mensur şiirlerinde öne çıkan öge durumundadır. “Herhangi bir konuyu ele alarak işleyen (...) düşünce yazılarına göre, insan hayatın yükü altında boşuna eziliyor. Çünkü her çaba bir boşluğa açılır. Bütün özellikler gökyüzündedir. İnsanı hayata bağlayan ümitler de boştur. Hayatın faniliği karşısında ağlamaktan başka ne yapılabilir?.. İnsanın sevinci ve acısı kendi dışındaki olaylara bağlı olarak değişir. Her şey değişiklikle devam etmelidir.”⁶⁰ Bu yazılarda bir yandan kadının toplum içerisindeki önemi üzerinde durulurken diğer yandan düşmüş kadının çektiği çilelerin azaltılması, topluma düşen görev olarak değerlendirilir. Romantik yaklaşımla insanların tabiatın içinde yaşarken daha mutlu oldukları, medeniyetin gelişmesiyle hayatları kolaylaşmasına rağmen mutsuzluğa sürüklendikleri, medeniyetin ve sosyal hayatın yapmacıklık ve ihtiraslı insanı ortaya çıkardığı fikri ağırlık kazanır. İnsanın hayatı ilk nefesinden son nefesine kadar bir oluşma ve son bulma arasında kalan kısa zaman parçası durumundadır. “Şair başka semalara bakar, başka dünyaları düşünür; mazi her şeyi tatlılaştırır, bunun için maziye özlem duyulur.”⁶¹ Halit Ziya'nın “Duy-

57 Halit Ziya, *Mensûr Şiirler*, İzmir: Hizmet Matbaası, 1307 (1891), s. 2-3.

58 A.g.e., s. 3.

59 M. Fâtih Andı, “Halid Ziya'nın Mensur Şiirleri I”, s. 41-42.

60 Akı, Niyazi, “Halid Ziya Uşaklıgil'in Mensur Şiirleri”, Erzurum: *Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi*, 1970, c. I, sy. I, s. 3-4.

61 A.g.e., s. 4.

guları konu eden yazılarının sayısı biraz fazladır (...). Bu yazılarda, bir ruhla başka bir ruhun konuşmasını andıran bakışlar acı anılarla dolu bir mezara benzeyen kalb, sevgi, sevginin süreksizliği, sevgiyi açma tereddütleri, kavuşma gözyaşları, kadın özlemi, ölümü haber veren önseziler üzerinde durulur.”⁶²

Onun sade üslûp içerisinde kısa cümlelerden kurulu mensur şiirlerinde tasvirin önemli bir yer tuttuğunu gördük. Bazı yazılar sadece tasvir için yazılmış gibidir.

Bu parçalarda tasvirler hareketli ya da hareketsiz olmak üzere iki nitelikte görülür. Birincilerde at sırtında bir genç kızın hayali kamçılayan dalgalanmalarla ilerleyişini, güneşin ufka doğru inişini ve yarıya kadar denize gömülüşünü, güneşin yürüyüşünü, ışık altında eşyanın renk değiştiğini (“Gurup” adlı parça), şelâlelerden su zerrelere uçuşunu, lâvların akışını, fırtınayla ezilen ormanın inleyişini, savaşa doğru ilerleyen birlikleri, mermilerin uçuşunu, ayaklar altında kumların çıkardığı sesi, kuşların uçuşunu, çıplak kızın suya girişini izleriz. İkincilerde ise, hayal ve sevgi dolu bakışları, yapraklarda asılı yağmur damlalarını, genç kız saçlarında duran ışığı, çiçekler arasında bir başka çiçek gibi uzanan genç kıza, yaralı ve savaş kalıntılarıyla dolu ölü sahneleri seyrederek.⁶³

Bu tasvirler kaynağını dış dünyanın yanında hayal âleminde bulur. Onun “Heyhât Rüya idi!” başlıklı mensur şiiri,

İri mavi gözleri istimdâtkârâne gözlerime matuf idi. O âsmân-ı lâyetenâhîde melâik-i muhabbetin pervâzını hutût-ı ziyâiyeyi andırır kirpiklerinin ucundan katrât-ı sirişkin hazin hazin sukûtunu müşâhade ediyordum.

Ey levha-i ruhbahşâ! Sana meftun oldum. Ey hayal-i kudsi! Sana âşık oldum. Sinesi şedîd halecânların tazyîk-ı kahlârânesine mağlup olmuştu. Kalbi mahfazasını parçalarcasına kuvvetle darabân idi. Bu sine benim muhabbetime cilvegâh, bu kalp benim aşkıma câygâh idi.

Fakat heyhât! Bu bir rüya idi.⁶⁴

görüldüğü gibi, fikri ve duygu hâlini tasvir tekniğiyle birleşerek gerçeğe hâlin kesiştiği bir yerde dikkatlere sunar.

Halit Ziya’dan sonra mensur şiirin başarılı örneklerini Mehmet Rauf verir. *Eylül* yazarı, *Mekteb* mecmuasından başlayarak *Servet-i Fünûn* dergisinde yayımlanması beş yıl süren mensur şiirlerini 1317/1901’de *Siyah İnciler* adıyla bir kitapta toplar. Halit Ziya’nın teşvikiyle yazdığı bu mensur şiirlerinde ondan daha başarılı ürünler ortaya koyar.

Her biri ‘her güzel şey kalbimde başka bir yara açarak geçer’ diyen hassas, samimî bir kalbin; güzelliğe ve aşka daima mağlûp bir ruhun mahsulü olan bu

62 Aynı yerde.

63 A.g.e., s. 4-5.

64 A.g.e., s. 20.

measureler, hacimlerinin tersine yoğun ve ince bir duygusallık içerirler. İşlediği konularla uyum içinde olan özenli üslûbu okuyana âdetâ bu hisleri yaşatan Mehmet Rauf'un measureleri, bu bakımdan türün öncülerinden sayılmasına rağmen Halid Ziya'nın measurelerini gölgede bırakmıştır.⁶⁵

Siyah İnciler'de toplanan yazıların hepsini mensur şiir olarak değerlendirmek pek doğru olmayacaktır. Bu yazılardan bir kısmı hatıra, bir kısmı hikâye türü içinde değerlendirilmeye müsait görünmektedir.⁶⁶ Beş bölümden oluşan *Siyah İnciler*'de yazar, aşk konusu üzerinde yoğunlaşır. "Aşkın etrafında hemen onun çağrıştırdığı kadın, ayrılık ve yalnızlık tamamlayıcı konular olarak gelirler. Son derece hassas bir dünyaya ve ince duygulara sahip yazar bu yazıların da romantik ve şairane bir edaya sahiptir."⁶⁷ Mehmet Rauf'un mensur şiirlerinin tematik dünyasını aşk, bedbinlik, yalnızlık, kaçış, ölüm, zavallılara acıma, tabiat⁶⁸ örer. O, kırılğan, hassas ruh hâliyle mensur şiirlerinde daha çok duygulanmaların, enstantanelerin ve ayrıntıda kalan inceliklerin ressamıdır. Aşağıya aktardığımız "Kadın İhtiyacı"nda da,

Bir ihtiyaç, derin, mukâvemet-sûz, zâlim bir ihtiyaç, ele geçmesi muhâl olan bir kadın ihtiyacı ruhumu yakıyor; bir kadın, kalbimin bütün yaralarını saracak nazik ellerle, gayr-i kabil-i teselli matemlerimi unutturarak hararetili nazarlarla, ruhumun bu cevfi melâlini dolduracak rakik bir kalple bir kadın; bir kadın ki bütün harap olmuş gençliğime samimi yaşlarla ağlasın, dizinde hayatımın bütün elemelerini ağlayabileyim; bir kadın ki bu yalancı vaatlerin, ağlayan emellerin, âh eden ümitlerin matemlerini şefkat ve sadakati ile teselli etsin. Bu vefasız, bu kalpsiz kadınlardan, hatta aşklarıyla, hatta vefalarıyla bile zehirli yaralar açan, şebâbımın bütün hararet ve perestişini söndüren bu kadınlardan gelen merâretlerimi göğsünün üstünde ağlaya ağlaya unutayım...

Böyle bir kadın ihtiyacıyla bütün gençliğim işte mahvoluyor: Ölüyorum. Bir kadın ki bir hemşire olsun, bir zevce olsun; yok, yok bir vâlide olsun, bir vâlide ki her şeyiyle bir kadın, fakat kalbiyle, vefasıyla bir vâlide!⁶⁹

görüldüğü gibi, aşk ve kadın ihtiyacı ile arayışı etrafında derinleşen bu samimi yazılar, arayışların sonunda genellikle acının ve yalnızlığın refakat ettiği ümit kırıklıklarına, kötümserliğe çıkar. Biraz da yaşadığı dönemden ve bağlı olduğu edebî topluluğun estetik anlayışından gelen etkiyle sanatkârın psikolojik dünyasını çoğu kez tabiata yüklenen ruh hâli destekler ve tamamlar.

65 Rahim Tarım, "Giriş", Mehmet Rauf, *Siyah İnciler Düzyazı Şiirler*, Rahim Tarım (haz.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997, s. 19.

66 Hülya Argunşah, "Mensur Şiir ve Siyah İnciler", s. xxxix.

67 Aynı yerde.

68 İsmail Çetışli, "Mehmet Rauf'un Mensur Şiirleri Üzerine Bir İnceleme", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1995, sy. I, s. 110-119.

69 Mehmet Rauf, *Siyah İnciler*, İstanbul: Necm-i İstikbâl Matbaası, 1341/1925, s. 27-28.

Mezardan Sesler'de toplanan mensur şiirlerinde "(...) insanoğlunun, kâinatın yüzlerce, binlerce yıldır kesintisiz olarak süregelen kozmik zamanına nisbetle kısacık olan ömrü içinde, içine yuvarlandığı bu gailleli, sefil ve zulümlerle, fesatlarla dolu hayatının değişik vechelerine dair yapılan kısa kesit tasvirlerinden sonra Halid Ziya, insanlığın asırlardır yaşadığı bütün bu hayhuya karşılık, aslında her şeyin aynadaki bir akisten ibaret olduğu düşüncesi üzerinde durur."⁷⁰ Onun Platon'un ideler teorisine ve tasavvufa çıkan bu felsefi düşüncüsü mezar metaforu etrafında "hiç"likle birleşir. Annesinin ölümü etrafında derinleşen bu duygu ve düşünceler orada kalmaz. Modern astronomi ve kozmolojinin yerini aldığı bu yazılarda genç yazar, mezardan gelen sesle "hiç"likten "hep"lik fikrine yükselir.⁷¹ Halit Ziya'nın *Mezardan Sesler*'i Âkif Paşa'nın *Adem Kasidesi*, Ziya Paşa'nın *Tercî-ibend'i*, Abdülhak Hâmit'in *Makber'i*, Recâizâde Mahmut Ekrem'in ölüm temi etrafında vücut bulan şiirleriyle aynı çizgide birleşir.⁷²

Servet-i Fünûn sanatkârları içerisinde mensur şiir kaleme alan ve bu mensur şiirlerini "Servet-i Fünûn dergisinde bir kısmı *Samîmî Teessürler*, bir kısmı da *Şiir* genel başlığı altında yayınlanan bu yirmi dört parça yazı, daha sonra *Hayat-ı Hakikiye Sahneleri*'nde gene *Samîmî Teessürler* başlığı altında toplanmıştır.

Muhteva, dil ve yapı bakımından hikâyelere ve küçük fıkralara yaklaşan mensur şiirler, bedbin bir hayat görüşüyle yazılmış, yazarın ferdi hayatından kuvvetli izler taşıyan ve onun ferdi duygu ve düşüncelerini hikâyelerden daha kuvvetli ifade eden şairane yazılardır. Konuları ne olursa olsun bunların hepsinde de yazar, ele aldığı konu ile kendi beni arasında sıkı bir münasebet kurmuştur. Zaten bu ferdilik özelliği *Samîmî Teessürler* adından da belli olmaktadır."⁷³ Hüseyin Cahit (Yalçın), kötümser duygulara, hayal-hakikat tezadına, aşka, dine ve sosyal konulara yer verir. Zaman zaman çeşitli hayat sahnelerinden levhaları dikkatlere sunan yazar, dini insanlar arasındaki farklılığı ortadan kaldıran yapıcı bir unsur olarak görür. Şairâne duyguların ifade alanına taşındığı onun mensur şiirleri "kuruluş ve işleyiş bakımından" başka bir türde hikâye sanatının bir devamı gibidir.⁷⁴ Nitekim çoğu yazıda metnin temelinde anlatılacak olayların bulunması da bunu gösterir. "Ferdî hayatına ait acıların yanı

70 M. Fâtiğ Andı, "Halid Ziya'nın Mensur Şiirleri II: *Mezardan Sesler*", *İlmî Araştırmalar*, İstanbul 1997, sy. 4, s. 13.

71 A.g.m., s. 14.

72 Akı, a.g.m., s. 5; Ömer Faruk Huyugüzel, *Halit Ziya Uşaklıgil (Hayatı, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler)*, İstanbul: MEB Yayınları, 1995, s. 67; Andı, a.g.m., s. 15.

73 Ömer Faruk Huyugüzel *Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayatı, Hikâye ve Romanları Üzerinde Bir Araştırma*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1982, s. 141.

74 Bilge Ercilasun, "Hüseyin Cahit Yalçın", *Büyük Türk Klâsikleri*, İstanbul: Ötügen-Söğüt yayınları, 1990, c. X, s. 106.

sıra; sosyal hayattaki ıztırapları da derinden hisseden yazar, bütün mensurelerde duygularına yer vermiştir.”⁷⁵

1901’de *Servet-i Fünûn* dergisiyle birlikte Edebiyat-ı Cedide edebî devresi de kapanır. Edebiyatta kendini gösteren uzun sayılabilecek yedi yıllık bir suskunluktan sonra II. Meşrutiyet dönemine girilir. Bu dönemde genç bir sanatkâr grubu yetişir. Servet-i Fünûn estetiğinin ve zevkinin hâkim olduğu bir dönemde yetişen bu gençler, Servet-i Fünûn’un birçok özelliğinin yanında daha çok Halit Ziya ile Mehmet Rauf’un edebî bir tür olarak geliştirdiği mensur şiiri sürdürme yolunu seçerler. II. Meşrutiyet yıllarında, çoğu Fecr-i Âtî topluluğunu oluşturan bu gençler arasında mensur şiir türünde eser veren Halide Edip, Ömer Seyfettin, Ali Süha, Bedrettin Mümtaz, Tahsin Nahit, Celâl Sâhir, Süleyman Bahri, Refik Halid, İzzet Melih, Hamdullah Subhi, Raif Necdet, Emin Lâmi, Haşim Nahit, İlyas Macit, Şekibe Ali, Tahsin Hakkı, Mithat Ömer, Şahabettin Süleyman ve Yakup Kadri gibi kalabalık bir isim kadrosu bulunmaktadır. Fecr-i Âtî mensuplarınca dönemin çeşitli gazete ve dergilerinde çıkan bu mensur şiirlerin bir kısmı zamanla çeşitli kitaplarda toplanır.

II. Meşrutiyet yıllarında mensur şiirlerini *Buhran* (1909) ve *Siyah Kitap* (1911)’ta toplayan Celâl Sâhir [Erozan] (1863-1935)’in bu kitaplarında şiirleriyle mensur şiirleri birlikte yer alır. Otuz sekiz parçadan oluşan *Buhran*’da altı şiir ile otuz iki mensur şiir bulunmaktadır. *Siyah Kitap*’ta ise otuz yedi şiir ile on nesir parçası yer almaktadır. Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âtî estetiği içinde eserlerini veren şairin şiiriyle birlikte mensur şiirlerinin tematik yönünü kadın (sevgili), aşk, tabiat ve tabiat unsurları, hayal ve hakikat çatışması, hayat, geçmiş özlemi, hüznün ve melâl, yalnızlık ve ölüm gibi temalar kurar. “Kendi hayat görüşünü ve dünyaya bakışını da yansıtan bu temalarda hasta bir romantizm hep içli ve duygulu bir sanat anlayışı kendini hissettirecektir.”⁷⁶ Onun mensur şiirleri bedbin bir mizacın elemleri etrafında varlık kazanır.

Raif Necdet [Kestelli] (1881-1936) de dönemin mensur şiir yazarlarından biridir. *Ziya ve Sevda* (1324)’da yer alan mensur şiirlerinin önemli bir kısmında “hamasî konuları hakîmâne bir ifade ile anlatırken ruhunu dolduran coşkulu hisleri okuyucuyla paylaşmak istemiştir. Öte yandan yaşadığı hayattan duyduğu huzursuzluğu yeni bir çağın beraberinde getirdiği sıkıntıları da sıklıkla ifade etmiştir.”⁷⁷ Hüznünle sevinci iç içe yürüten Raif Necdet’in mensur şiirleri arasında vatan ve millet sevgisi, bayrağa bağlılık, şehitlik gibi dönemin ruhuyla birleşen kavramlarla da çokça karşılaşılır. *Hisler ve Fikirler* (1326)’de “saadete uza-

75 Şehnaz Aliş, “Servet-i Fünûn Dergisinde Küçük Hikâye-Mensur Şiir-Manzum Hikâye (1896-1901)”, Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 1994, s. 185.

76 Nesrin Tağızade Karaca, *Celâl Sahir Erozan*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992, s. 41-65.

77 Efnan Dervişoğlu, “Türk Edebiyatında Mensur Şiir”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, 1995, s. 125-126.

nan aşkları, insanı boğan hüsrancı dile getirmiş, hüznün yanında sevince, kâbusların yanında hülyalara yer vermiştir".⁷⁸ Zaman zaman hayatın gerçekleri karşısında hayallerin nasıl boyun eğmek zorunda kaldığını dile getirmiştir. Raif Necdet'in mensur şiirlerinde "bazen birbirini tamamlayan ibareler sıralanarak ve kelime tekrarları yapılarak ifadeye süreklilik kazandırılırken, bazen de seciye yaklaşan söyleyişlere yer verilir".⁷⁹ Onun ahengi sağlamada başvurduğu tekniklerden biri alliterasyondur.

Halide Edip [Adivar] (1884-1964), 1905-1910 yılları arasında mensur şiiri dener. Servet-i Fünûn etkisinde kaleme aldığı hikâyelerle birlikte az sayıdaki mensur şiirini *Harab Mabedler* adlı kitapta toplayan yazar,⁸⁰ ileriki yıllarda bu türü sürdürmez, hikâye ve romanda karar kılar.

1902 yılından başlayarak 1919'a kadar measureler de kaleme alan Türk hikâyeciliğinin usta kalemlerinden Ömer Seyfettin (1884-1920), bunları dönemin çeşitli dergilerinde yayımlar. Uzun yıllar sonra kitaplaştırılan⁸¹ bu kalem tecrübeleri mensur şiirden küçük hikâyeye giden yazı örneklerini de barındırır. Bu yolda yazılmış kimi yazıları da birer küçük kalem tecrübesinden ileri gitmez. Bu yazıların önemli bir kısmı aklın ve zihnî yapının yürüttüğü, yer yer diyaloglara dayanan üslûp arayışlarıyla şairane duyarlığa ve sanatkârane söyleyişe bağlı olan mensur şiirin önemli ölçüde dışına düşer.

Measurelerinde genellikle kadın güzelliğinden ve ihanetinden söz eden Şahabettin Süleyman (1885-1919), birlikte yaşanan kadınlarda, "mazide kalmış veya muhayyel bir sevgilinin idealize edilmiş" aşkı ve güzelliğini arar. "Bütün bu kalem tecrübelerinde kadın, hep şehevî arzulara hitap eder."⁸² Bazı measurelerinde ise güzellikle irsiyet arasında bağ kurma yoluna gider.⁸³

Fecr-i Âtî topluluğundan mensur şiiri deneyenlerden biri de Hamdullah Suphi [Tanrıöver] (1885-1966)'dir. Hamdullah Suphi'nin *Servet-i Fünûn*'da "Ziya ve Zalâl"⁸⁴ başlıklı mensur şiiri çıkar. Ancak yazar, bu türde fazla kalem faaliyetinde bulunmaz.

Yazı hayatına mensur şiirlerle giren İzzet Melih [Devrim] (1887-1966), mensur şiirlerini, içinde hikâyelerinin de yer aldığı *Hüzün ve Tebessüm* (1921)'de toplar. İnsanın hayattan beklediklerini bulamaması ve devamlı aldanişı, yoksul

78 A.g.t., s. 131.

79 A.g.t., s. 130.

80 Nazan Bekiroğlu, *Halide Edip Adivar*, İstanbul: Şule Yayınları, 1999, s. 81-82.

81 Ömer Seyfettin, *Doğduğum Yer Şiirler / Mensur Şiirler / Fıkralar*, Muzaffer Uyguner (haz.), Ankara: Bilgi Yayınevi, 1982; a.mlf., *Bütün Eserleri Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar*, Hülya Arunşah (haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları, 2000, s. 139-182.

82 Nâzım H. Polat, *Şahabeddin Süleyman*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987, s. 102.

83 Aynı yerde.

84 *Servet-i Fünûn*, 27 Kânunusânî 1326, c. XL, sy. 1027, s. 294-295.

yaşamalar, hayatın getirdiği haksızlıklar ve buna karşı isyan, hayatın türlü sıkıntıları ve ümitsizlik, aşkın yüceliği gibi konular onun mensur şiirlerinin iç dünyasını örer. Ses, kelime ve kelime gruplarının tekrarlarıyla ahengi temin etmeye çalışan yazar, ifadeyi sorularla kuvvetlendirme çabası içinde görünür. Zaman zaman tezatlı söyleyişlere giderek fikirler üzerinde dönüşü bir üslûp özelliği olarak belirir. Tasvire başvurduğu mensur şiirlerinde bir tablo fikri doğar.

Mehmet Behçet [Yazar] (1888-1980), Servet-i Fünûncuların mensur şiirine karşılık Fecr-i Âtî grubunun rağbet ettiği “fantezi” ismi verilen düzyazı tarzında da faaliyette bulunur. Bu tür yazılarını *Buhurdan* (1923) adı altında toplar.⁸⁵ *Buhurdan*’da sevgilinin güzelliğini tabiat varlıklarıyla çeşitli benzetmeler kurarak ele alan yazar, ona karşı duyulan hislerin yoğunluğunu dile getirir. Diğer yandan da yalnızlık duygusunu işler. Tabiatın çeşitli özellikleriyle kendi ruhu arasında paralellikler kuran Mehmet Behçet, mensur şiirlerinde aşk temine de önemli bir yer ayırır. Benzer cümleleri arka arkaya sıralayarak ve ses tekrarlarına giderek ahengi sağlar.

Türk edebiyatında mensur şiirin Halit Ziya ve Mehmet Rauf’tan sonra dikkat çekilmesi ve üzerinde önemle durulması gereken usta kalemlerinden biri de Yakup Kadri [Karaosmanoğlu] (1889-1974)’dir. Asıl rağbeti 1908-1914 yılları arasında gören türü, Yakup Kadri, 1923’e kadar devam ettiren başlıca kalem durumundadır.⁸⁶ O, II. Meşrutiyet yıllarında çeşitli dergilerde yayımlanan mensur şiirlerini *Erenlerin Bağından* (1338 [1922]) ve *Okun Ucundan* (1940) adlı kitaplarında toplar. Özellikle *Erenlerin Bağından* kitabında toplanan her biri numaralandırılmış 12 parça (sonraki baskılarda bu sayı 14’e yükselir) bu alanda ona haklı bir şöhret kazandırır.

Erenlerin Bağından kitabında toplanan, insan ruhu ve yazgısı üzerinde derinleşen bu mensurelerinde Yakup Kadri, “1. Dünyanın boşluğu ve ruhun düşüşü (kemal ve noksan), 2. Kalbin safveti, 3. Uzlet ve hazlar, 4. Uzlet ve yalnızlık, 5. Ruhun sürgünlüğü (hasret ve nedamet), 6. Uzlet ve i’tikâf, 7. İnsan ve tarih, 8. Aşkın gücü, 9. Ölümün esrarlılığı, 10. Şiirin ve güzelliğin kaynağı, 11. İradenin yüceltilişi, 12. Ruhun susuzlukları, 13. Birey temalarının reddi, 14. Cemiyet ve bireycilik (ideal ve individualizm)”i işler.⁸⁷ On yılı aşan bir zaman diliminde kaleme aldığı pesimist ferdiyetçilikten gittikçe topluma doğru genişleyen bu yazı koleksiyonunda yazar, insan ruhunun yer yer nirvanaya ve mistik düşünceye giden arayışlarını sergilemeye yönelir. Edebî metnin kendi üzerin-

85 Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1995, s. 159.

86 Niyazi Akı, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu: İnsan-Fikir-Eser-Üslûp*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, s. 49.

87 Turan Alptekin, “Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Şiir Dünyası ve ‘Mensur Şiirler’de Şiir Öğeleri”, *Doğumunun 100. Yılında Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, 1989, s. 26.

de dönen, sanatkârdan gelen artistik tavrını aşarak insanı kendi yazgısıyla ve ruhuyla karşı karşıya bırakan bu yazılar, varlık-yokluk, başlangıç-son, ümit-ümitsizlik gibi aslı problemler etrafında yoğunlaşır. İnsanın ruh kâinatını aralayarak '*iç benlik*'le karşı karşıya getirir. Nitekim 1921'de *Dergâh*'ta çıkan bir yazısında Yahya Kemal, Yakup Kadri'nin bu tür yazılarından hareketle "Birkaç senedir Yakup Kadri edebiyatın yazı cephesini kaldırarak ruh denilen ötesini görmeye çalışıyor"⁸⁸ deme ihtiyacı duyar.

Kelime ve ses tekrarlarının kuvvetli bir ahenk kurduğu bu yazılarında Yakup Kadri, bir tarafıyla da insanın yeryüzündeki trajik durumunu sorgulayan, Schopenhauer ve Nietzsche'de kaynağını bulan, kötümser felsefeye gider:

Yıllar yârlardan, yârlar yıllardan vefasız. Kara baht bir kasırğa gibi. Bu ne baş döndürücü iş? Geceler günleri günler geceleri kovalıyor; cefalar cefaları kolluyor. Saçlarımızda aklar akları, alınımızda çizgiler çizgileri doğuruyor. Tevekkül güç, isyan vahim, felek hiç rahmetmeyecek mi? Heyhat; aziz dost, onu döndüren kara bahtın kasırğası...⁸⁹

Bir başka yerde,

Sevda okundan kim masun kaldı? Kimin kalbinde onun yarası yok? İllâhlar bile vuruldu. Zira, onu tutan gözü bağlı bir küçük çocuktur!⁹⁰

diyen yazar, ilhamının kaynağını bir tarafıyla antik Yunan tragedyelerinde ve mitolojisinde bulmuş görünür.

Yakup Kadri'nin bu sanatlı yazılarını değerlendiren araştırmacılar söz konusu yazıların hemen hepsini mensur şiir olarak niteleme yoluna gitmişlerdir. Ancak, söz konusu yazı koleksiyonu içerisinde, "Siyah Saçlı Yabancı ile Berrak Gözlü Genç Kızın Sözleri" gibi, mensur şiirden çok küçük tiyatral söyleyişler içerisinde değerlendirebileceğimiz diyaloglara ve küçük hikâyeye yaklaşan sanatkârane söyleyişe kavuşturulmuş kalem tecrübelerine de rastlanır.

Burada mensur şiirin Türk edebiyatındaki önemli temsilcilerinden biri durumundaki Yakup Kadri ile bağlantılı olarak Fransız edebiyatında mensur şiirin Baudelaire, Rimbaud, Mallarmé gibi güçlü temsilcileri şair iken Türk edebiyatında Halit Ziya, Mehmet Rauf ve Yakup Kadri gibi güçlü temsilcilerinin hikâye ve roman yazarlarının arasından çıkmasının ilgi çekici görüldüğünü belirtmek gerekir.

Cumhuriyet döneminde üstteki isimlere Ruşen Eşref, Kenan Hulusi, Mehmet Nurettin, Etem Ongun, Arif Nihat Asya, Ali Nihad Tarlan, M. Kaya Bilgegil,

88 Yahya Kemal [Beyatlı], "Üç Tepe", *Dergâh*, 15 Nisan 1337, sy. 1; a.mlf., *Eğil Dağlar*, 3. baskı, İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları, 1975, s. 296.

89 Yakup Kadri [Karaosmanoğlu], *Erenlerin Bağından*, İstanbul: Dergâh Mecmuası Yayını, 1338 (1922), s. 5.

90 *A.g.e.*, s. 33.

Melih Cevdet Anday, Ümit Yaşar Oğuzcan, Acar Tuncer, Necat Çavuş, Hüseyin Ferhad, Semih Baylan, Salih Bolat, Ali Cengizkan, Ahmet Erhan, Kemal Özer, Müfit Semih Baylan, Engin Turgut, Şükrü Erbaş, Hasan Öztoprak, gibi şair ve yazarlar eklenir. Ayrıca bu yıllarda türün gelişim seyri içerisinde önemli bir yer tutmayan Fahir Onger, Suut Kemal Yetkin gibi çok sayıda ismin mensur şiir türünde gençlik dönemi denemelerinin bulunduğunu da belirtmek yararlı olacaktır.

İkinci Yeni mensuplarından ve İkinci Yeni etkisinde edebiyat dünyasına girenlerden mensur şiiri deneyen şair kadrosuna da rastlanır. Oktay Rifat, Ece Ayhan, İlhan Berk, Özdemir İnce bunlar arasındadır. Daha sonra ise Enis Batur gibi sanatkarların mensur şiir türünde bazı denemelerde bulunduğunu görürüz. Edebiyat dünyasında şair, hikâyeci ve romancı kimliği ile yer tutmamakla birlikte mensur şiir türünde denemeleriyle beliren bazı yazarlardan da söz etmek mümkündür. Bu dönemde mensur şiirin Servet-i Fünûn ve II. Meşrutiyet yıllarındaki kadar popüler olduğunu söylemek pek mümkün görünmemektedir.

Cumhuriyet döneminde mensur şiir alanında eser veren yazarlardan biri Ruşen Eşref (Ünaydın, 1892-1959)'tir. Ruşen Eşref, mensur şiirlerini *Milliyet* gazetesinde 6-27 Teşrinievvel 1928 arasında tefrika ettirdikten sonra *Damla Damla* (1928) adıyla bir kitapta toplar. Yeni Türk harfleri ile basılmış ilk kitap olma özelliğini de taşıyan *Damla Damla*, devrin çeşitli yazarlarınca değerlendirilir ve Ruşen Eşref'in en güzel eseri olduğu ileri sürülen bu kitabın, yazarı "*Diyorlar ki Muharriri*" olarak anılmaktan kurtardığı ifade edilir. Kitapta yer alan 76 mensur şiirin ilk 45'inde tabiata, hayatın bütün güzelliklerine ve karşı cinse duyulan aşk temi hâkimdir. Fakat bu yazılarda, yazarın aşka ve hayatın bütün güzelliklerine karşı duyduğu sonsuz iştiağın yanı sıra at başı giden ve daima bu güzel duyguları dizginleyen bir ölüm duygusu da vardır. Sonraki yazılarda ise hayatın hızla geçişini ve kısa oluşunun verdiği elemi terennüm eder. Bu yönüyle *Damla Damla*, Hamdullah Suphi tarafından Ömer Hayyam rubailerine benzetilir.⁹¹

Cumhuriyet döneminin başlangıç döneminde dikkat çeken mensur şiir yazarlarından bir başkası Arif Nihat [Asya] (1904-1975)'tir. O, bu türde çokça kalem tecrübesinde bulunmuş sanatkarların başında gelir. Arif Nihat, mensur şiirlerini *Yastığının Rüyası* (1930) ve *Âyetler* (1936) kitaplarında toplar. Bu iki kitabında, başka edebî türlerin içerisinde değerlendirilebilecek kısa yazıları da bulunmaktadır. Ayrıca *Kanatlar ve Gagalar* (1945), *Enikli Kapı* (1964), *Tehdit Mektupları* (1967), *Aramak ve Söyleyememek* (1976), *Ayın Aynasında* (1976) ve *Kubbeler* (1976) adlı düzyazı kitaplarına serpiştirilmiş değişik sayılarda mensur şiirleriyle karşılaşılır. İlk gençlik yıllarından başlayarak hayatının sonuna kadar

91 Nuri Sağlam, "*Diyorlar ki*" *Muharriri Çeşmeler Kâşifi İstanbul Seyyahı Ruşen Eşref Ünaydın*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2005, s. 282-293.

mensur şiir yazmayı sürdüren Arif Nihat'ın *Yastığının Rüyası*'nı A. H. Tanpınar, "Mensur şiirleri ihtiva eden bu küçük kitap, bizde hâlis san'at (art-pur) sahasında yapılan ilk teşebbüstür. Hiçbir gaye göstermeksizin, yalnız gergin bir şuurun bir nevi oyununu temsil eden bu minicik kitap, sanat için sanat tezini 'impressionisme' tezine yaklaştıran bir muvaffakiyettir"⁹² şeklinde değerlendirir.

Arif Nihat, mensur şiirlerinde, şiir sanatıyla birlikte düşünebileceğimiz bir duyarlılığı dile getirir. Denebilir ki o, mensur şiir alanındaki ilk kalem tecrübelerinde, "şâirânelik ile nükteyi kaynaştırmaya çalıştığı; rüyayı ve hayal unsurlarını sıkça kullandığı; mübhem, kısa, büyük bir emek harcamadan yazılmış intibamı veren yazıların daha fazla olduğu 'hazırlık devresi'"nin⁹³ görünümünü sergiler. Daha ziyade kısa metinler olarak beliren bu mensur şiirler az sayıda kelimenin üzerine kurulmuş, belirli kelimeler üzerinde dönmenin getirdiği ahenge bağlı, çağrışımlara açık parçalar durumundadır.

Yedi Meşale topluluğu ile adını duyuran Kenan Hulusi [Koray] (1906-1943), ilk gençlik dönemi kalem denemelerinde mensur şiire yaklaşan bir hikâye arayışı içinde görünür. 1928'de *Servet-i Fünûn (Uyanış)* dergisinde çıkan, olay örgüsünden çok ahengin ve duygunun sürüklediği bu yazılar, biraz da devrin modasına uyularak sanatlı söyleyişle genç insanın iç dünyasının ifade alanına dökülmesi anlamına gelir. Bu yazılar, küçük hikâyeden ziyade "mensur şiir özelliğini daha fazla gösteren fanteziler"⁹⁴ olarak değerlendirilmeye müsaittir.

Mehmet Nurettin, mensur şiirlerini 1933'te *Boş Saatlerde* adlı kitabında toplar. Mensurelerini tabiat tasvirleri, aşk, hayat mücadelesi, zamanın geçişi, günün çeşitli saatleri gibi konu ve temalar etrafında kurar. Çoğu bir sayfayı aşmayan bu mensur şiirlerinde yazar, ahenkli bir söyleyişi arar.

Gül Kurusu (1941) kitabında Etem Ongun, aşk ve yalnızlığı, özelemleri geceyle birleştirir. Duyguların coşkunluğu yer yer abartılı söyleyişe gitmesine yol açar. Tekrarlanan kelime ve seslerle ahenkli söyleyişe gitmek ister. Bazen iç kafiyeye gitmek isterken ses tekrarından gelecek yardım için yapmacıklığa düştüğü olur.

Edebiyat araştırmacısı kimliği ile tanınan M. Kaya Bilgegil (1921-1987)'in *Cehennem Meyvası* (1944)⁹⁵ adlı kitabının başında şiir sanatı hakkında görüşlerinin yer aldığı "Şiir ve Mâbadı" başlıklı kısımdan sonra 21 mensur şiir bulunmaktadır. Şair, bu mensur şiirlerinde daha çok huzursuzluk içindeki insanın arayışlarını sergileme yoluna gider. Kendi hayatından gelen çeşitli unsurlar, dış dünyadan aldığı izlenimler, aşkları, hatıraları ve felsefi plânda gelişen endişe-

92 Ahmet Hamdi [Tanpınar], "Yastığının Rüyası", s. 122.

93 Saadetin Yıldız, *Arif Nihat Asya'nın Nesirleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991, s. 98.

94 Mustafa Özbalcı, "Kenan Hulusi Koray", *Büyük Türk Klâsikleri*, İstanbul: Ötügen-Sögüt yayınları, 2002, c. XIV, s. 352.

95 M. Kaya Bilgegil, *Cehennem Meyvası*, İstanbul: Yeni Türk Matbaacılık Anonim Şirketi, 1944.

leri, 'ben'in etrafında bu mensur şiirlerin iç dinamizmini kurar. "Cehennem Meyvası"ndaki measurelerin hemen hepsinde şiiriyet ön plandadır. Şair, duygularını ve düşüncelerini nesrin verdiği geniş imkânlarla anlatmak yerine, şiire has büyü içerisinde sunmaktadır. Duygu coşkunu ve lirizm hemen bütün measurelerde dikkati çekmektedir."⁹⁶ Ancak, buna rağmen söz konusu mensur şiirler bir tarafıyla da düşünce üzerine kuruludur. Bilgegil, düşünceyi duyguyla kaynaştırmayı, duyguya dönüştürmeyi bilir. Bazen de düşünce duygunun önüne çıkar ve metni kuran temel öge olur.

Ali Nihad Tarlan (1898-1978), mensur şiirlerini *Güneş Yaprak* ile *Kuşular* adlı kitaplarında toplar. 1953'te yayımlanan *Güneş Yaprak* adlı kitabında yer alan mensur şiirlerinde insan-tabiat ilişkisini renkli tablolar hâlinde sergileme yoluna gider. Bu measurelerde insan psikolojisinin mekanizmasını kurduğu yapıda yer yer insandan tabiata, tabiattan insana geçişkenliklerde yakalanan başarı dikkati çeker. Geçmişe duyulan özlem, aşk, zamanın geçişi ve mevsimlerin değişmesi, aldatma ve aldaniş gibi temalarla tabiat varlıkları bu küçük hacimli yazıların dünyasını örer. 1970 tarihini taşıyan iki bölümlük *Kuşular*'ın birinci bölümü mensur şiirlere, ikinci bölümü ise şiirlere ayrılmıştır. İnce duyarlıkların işlendiği mensur şiirlerde tabiat varlıklarının, hayvanların, sanat eserlerinin ve çeşitli hayat enstantanelerinin insan üzerinde uyandırdığı izlenimler dile getirilir.

1950'lerin ortalarından itibaren İkinci Yeni sanatkarlarının şiire getirdiği yenilikle birlikte mensur şiirde de bir değişiklik dikkati çeker. Daha önce de belirttiğimiz gibi Oktay Rifat, İlhan Berk ve Ece Ayhan gibi bazı İkinci Yeni mensupları şiirde kurmaya çalıştıkları estetik çerçevede mensur şiirler kaleme alırlar. Onların mensur şiirleri aslında şiirlerinin düzyazı formunda karşımıza çıkmış şekli durumundadır. Şiir dünyasını ören imgeler, anlamın kendini kolaylıkla vermeyişi, şiir estetiğinin hep düzyazıdaki sürekliliğidir. Yan yana dizilen devrik cümleler alt alta dizildiğinde şiir formuna kavuşacakmış gibi bir düşünce uyandırır. Buna rağmen ölçü, kafiye ve şekli yıkan modernist şairlerin düzyazı formunu kullanmaları, bir tercih olduğu kadar alışılmış kalıpların dışına çıkmak, şiirin imkânlarını denemek arzularının ürünü olarak anlam kazanmaktadır.

Adını *Garip* hareketi ile duyuran Oktay Rifat (1914-1988), İkinci Yeni yönelişi içerisinde sürrealist öğelerle belirlilik kazanan mensur şiirler de kaleme alır. Onun bu mensur şiirleri, *Perçemli Sokak* (1956) ve *Aşık Merdiveni* (1958) adlı kitaplarında şiirleriyle birlikte bulunur. Oktay Rifat'ın 1966'da yayımlanan *Elleri Var Özgürlüğün* adlı kitabında *Agamemnon* başlığı altında da düzyazı formunda yazılmış şiirlerine rastlanır. Onun İkinci Yeni şiirinin özelliklerini taşıyan bu kalem tecrübeleri âdeta şiir mısralarının yan yana dizilmiş şekli duru-

96 Yakup Çelik, "Cehennem Meyvası", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 1997, sy. 5, s. 97.

mundadır. Bu düzyazı şiirler sürrealist resim fikriyle yürüyen bir görüntü sergiler. Aşağıya aktaracağımız şu örnek bunu verir:

Uykusuz camların kırmızı boynuzlu öküzü, ellerimi yaladı mı yemyeşil kesilirim. Alnımın kuşları havalanır. İçim dışım gözle görünmeye başlar. Başkaları seyrimde dalmış ne fayda, ben mühürlerin yalnızlığında erir giderim.⁹⁷

Oktay Rifat, bazı düzyazı şiirlerinde sürrealist tablo fikrini daha belirgin kılar. Nitekim,

Duyulan seslerin mavisinde uykucu kanat, öğle üstü, vakitsiz işareti güzel günlerin, keçi ayaklı balıklara inat köpüklerin güneşinde yepyeni, şehir halsiz sokaklarıyla, küflü bulutlarıyla halatların duvarında faydasız, kolayca paramparça.

Gök, susmayan çingirak.⁹⁸

söyleyişi bunu gösterir.

İkinci Yeni şairlerinden İlhan Berk (d. 1918), çeşitli kitaplarında şiirlerinin yanında mensur şiirlere de yer verir. Onun *Galile Denizi* (1958), *Kül* (1978) ve *Deniz Eskisi* (1982) gibi kitaplarında şiirin yanında mensur şiirlerine de rastlanır. Bunlar anlamın gizlendiği, titiz bir dil çalışmasının gösterildiği şiir sanatından fazla uzaklaşmayan imgelerle yüklü, çağrışıma açık, cümle yapısı farklı mensur şiirlerdir. Şiirde yeni imkânları deneme düşüncesinde olan şairi bu düşüncesi mensur şiir yazmaya götürür. “Bence, nesir ile şiiri birbirinden ayıran en belli ilke, anlamdır. Şiiri şiir eden düzeni değildir, bundan öte bir nedendir. Lautréamont, René Char, Saint-John Perse ölçüye bağlı değildir, nesir düzenidir onların kullandıkları düzen, ama yazdıkları şiirdir”⁹⁹ diyen şair, şiire has söyleyiş özellikleri ile düzyazının formunu birleştirmeye çalışır. Her şiirin yeni “biçemler” kurduğu, yeni anlatıların ancak dilin yeni “biçemlerinden” çıkacağı düşüncesinde olan İlhan Berk, “Şiirin tarlasını boyuna kazmak zorundayız. Toprağın altı biliyoruz ki zengindir”¹⁰⁰ der. Onun, başlığın üstünde ve parantez içinde “(bindokuzyüzseksenylındaonüçtemmuzcumagünühalıkarnassosda-inmiştir)” kaydı bulunan *Littera Amor, I* düzyazı şiiri,

Biliyor musun bu akşamüstlerinde ne zaman sizi düşünsem, usuma Lokman'ın Zübdet-ü Tevarih'inde I. Mahmut'a (o ünlü mühür kazıca padişahımıza) karanfil tutan cariyeye gelip vurur. Eşyanın duru tadında, uzun boylu, uzun yüzlüdür. Yininin korkunç beyazlığı, kapalı, donuk güzelliği, insana cinayetler, kıyamlar, kötücül kutup çiçeklerini düşündürür. Çılğın sevinin ta kendisiyken,

97 Oktay Rifat [Horozcu], *Yaşayıp Ölmek Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler*, İstanbul: Adam Yayınları, 1982, s. 191.

98 A. g. e., s. 194.

99 İlhan Berk, *Elyazılarına Vuruyor Güneş*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1992, s. 42.

100 İlhan Berk, *Kanathı At*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994, s. 74.

öylesine durgun, ezik, solgundur. Sanki bu dünyada değilmiş, bu dünyada hiç olmamıştır.”¹⁰¹

bu türdeki kalem ürünlerine iyi bir örnektir.

Şiirden sonra *Bakışsız Bir Kedi Kara* (1965) ve *Ortodoksluklar* (1968)’la düzyazı şiire yönelen Ece Ayhan (1931-2002), şiirleriyle birlikte bunları *Bütün Yort Savul’lar* (1994)’da toplar. İstiare mecaz, teşhis gibi söz sanatlarından genişçe yararlanan şair, kelimelere farklı anlamlar yükler. İlhan Berk’in mensur şiirleri gibi anlamını kolay vermeyen, cümle yapısı devrik ve oldukça farklı, bu düzyazı şiirler imge zenginliğine sahiptir. Ece Ayhan, düzyazı şiirlerini kapalı söyleyiş içerisinde hep bir düşüncenin veya duygunun etrafında kurma çabasında görünür. İkinci Yeni şiir estetiğinden önemli izler taşıyan *Bakışsız Bir Kedi Kara*,

Gelir bir dalgın cambaz. Geç saatlerin denizinden. Üfler lambayı. Uzanır ağladığım yanıma. Danyal yalvac için. Aşağıda bir kör kadın. Hısım. Sayıklar bir dilde bilmediğim. Göğsünde ağır bir kelebek. İçinde kırk çekmeceler. İçer içki Üzünc Teyze tavan arasında. İşler gergef. İnsancıl okullardan kovgun. Geçer sokaktan bakışsız bir Kedi Kara. Çuvalında yeni ölmüş bir çocuk. Kanatları sığmamış. Bağırır Eskici Dede. Bir korsan gemisi! girmiş körfeze.¹⁰²

onun sıfat tamlamalarıyla yüklü düzyazı şiirlerinin özelliklerini yansıtır. Bu metinler daha çok birer görüntü veren yapıda belirir.

Mensur şiir türünde eser veren sanatçılardan biri de Ümit Yaşar Oğuzcan (1926-1984)’dır. Oğuzcan, mensur şiir özelliği gösteren kalem ürünlerini *Hüzün Şarkıları ve Senden, Seninle, Senin İçin* (1963),¹⁰³ *Sahibini Arayan Mektuplar* (1973)¹⁰⁴ ve *Mihriban’a Şiirler, Mektuplar* (1976)’da toplamıştır.¹⁰⁵ Onun mensur şiirleri aşk ve sevgili çevresinde şekillenir. Aşkta kaynağını bulan sevinçler ve hüznler bu yazıların önemli bir tarafını kurar. O, tutkulu bir özleyişle durmadan sevgiliye yönelen duyarlı bir kalbin lirizm yüklü ifadesinin peşindedir. Yer yer yalnızlık ve kalabalıklardan hoşnutsuzluk da bu küçük düzyazı parçalarının iklimini kuran muhtevada karşımıza çıkar. İnsan ilişkilerindeki aldatmaca, boyun eğmeler, yapmacıklık ve yalanlar şairi bedbinliğe ve nefrete doğru sürükler. Denebilir ki, aşkı mabedleştiren şair, sevgilinin etrafında olumsuzluklardan arınmış mutlu bir hayatın inşası peşindedir.

Kervan (1975) başlığının altında “*Birinci Kitap*” ibaresi bulunan kitabında Acar Tuncer,¹⁰⁶ tutkulu mistik bir aşkın anlatımı peşindedir. En küçüğü iki üç cümleden, en uzununu iki sayfadan kurulu bu yazılarda zaman zaman tasavvuf-

101 İlhan Berk, *Deniz Eskisi Şiirin Gizli Tarihi*, İstanbul: Adam Yayınları, 1982, s. 9.

102 Ece Ayhan, *Bütün Yort Savul’lar*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994, s. 185.

103 Ümit Yaşar Oğuzcan, *Hüzün Şarkıları ve Senden, Seninle, Senin İçin*, İstanbul: Ekin Basımevi, 1963.

104 Ümit Yaşar Oğuzcan, *Sahibini Arayan Mektuplar*, İstanbul: Kültür Kitabevi, 1973.

105 Ümit Yaşar Oğuzcan, *Mihriban’a Şiirler, Mektuplar*, İstanbul: Kültür Kitabevi, 1976.

106 Acar Tuncer, *Kervan*, İzmir: İstiklâl Matbaası, 1975.

ta kaynağını bulan mistik, felsefi yönelişler kendini gösterir. Kısa cümlelerden kurulu küçük metinler hâlinde beliren bu mensurelerde daha çok kader, aciz, zulüm, sır, aşk, ölüm tabiat, hürriyet, Tanrı sevgisi gibi kavramlar işlenir. Yazar, tasavvufta olduğu gibi insanı kendisiyle mücadeleye ve olgunlaşmaya davet ederken söz konusu olgunlaşmayı yer yer tuz metaforuyla ifade yoluna gider. Yolculuk düşüncesi uyandıran kitabın adı “*Kervan*”, Tanrıya yöneliş ve onda birliğe ulaşmada vahdet-i vücud nazariyesiyle birlikte düşünülmelidir. Yazarın yer yer seci ve aliterasyonları arayan bir ahenk peşinde olduğu görülür. Ancak, çoğu metin tasavvuf kültürü içinde bilinenlerin kuru ifadeyle tekrarından ileri geçmez. Bazı yazılar ise, aşağıya aktardığımız “Hayır” başlıklı yazıda da görüleceği üzere, mensur şiiirden çok hikmetli, veciz söz özelliği gösterir:

*Hayırlı ol, hayır işle. Hayırla, Hayır gelir. Sevap sağır değildir.*¹⁰⁷

Tuncer, aynı yıl içerisinde “*Birinci ve İkinci Kitap*” alt başlığı ile *Kervan*’ın genişletilmiş ikinci baskısını da yapar.

Enis Batur (d. 1952)’un mensur şiiirleri *Tuğralar* (1985), *Kandil* (1994), *Kanat Hareketleri Lirik Şiiirler 1993-1999* (2000) ve *Abdal Düşü: Düzyazı Şiiirler 1998-2002* (2003) adlı kitaplarında yer alır. Batur, *Tuğralar*’da şiiirlerin yanında “mensur şiiir” olarak nitelendirebileceğimiz küçük metin parçalarına da yer verir. Sürrealist öğeler taşıyan soyut şiiirin düzyazı formunda devamı olan bu metinlerde kurduğu üst dil içinden imgeleme gider. Bazı cümleler mısra özelliği taşır. Şair, yer yer ahenkli söyleyişin peşinde olduğunu hissettirir. Söz konusu metinler daha çok insanın varlığının yeryüzündeki anlamının arayışı şeklinde belirir. “Dişi Sır” (s. 76-77)’da bu çerçevede başka insanlar, şehir, nesnelere ve bizzat şairin kendisi sırlarla örülü kapalı bir anlatımın içinden kendi anlamını arar. “Lahanalar” (s. 88)’da akşam saatleriyle birleşen insan algısı sergilenir. “İlk Duman” (s. 100) ile “Hereklia’da Bir Kılavuz” (s. 101)’de ise hikâyeye giden bir üslup belirir.

Batur’un şiiirleriyle iç içe düzyazı şiiirlerinin bulunduğu bir başka eseri *Kanat Hareketleri Lirik Şiiirler 1993-1999*’dur. Şair, “Alacakaranlıkta Beş Oyun Nicolas de Staël’in Son Beş Resmi için Yanardöner Beş Şiiir” (s. 61-67) ara başlığı altında beş düzyazı şiiire yer verir. Bu düzyazı şiiirler, Ara Nesil ve Servet-i Fünûn dönemlerinde başlayarak moda hâlini alan tablo altı şiiirleri hatırlatır. Fakat, söz konusu dönemlerden farklı olarak resmin şiiir diliyle yeniden ifadesi yerine, resimden hareketle, ancak ondan bağımsız söylenmiş, izlenimci yönelişin serbest çağrışımlarına açık söz birimleri şeklinde belirir. Aynı kitabın “Bir Teknenin Omurgasına Doğru Çözülüş Süreci Üzerine Onbir Pençe” (s. 135-147) ara başlığının altında yer alan düzyazı şiiirlerde varlık problemi üzerinde yoğunlaşan duyarlığı öne çıkarır:

¹⁰⁷ A. g. e, s. 29.

Saat, ağır bir anlama çalışıyor, tahtanın teninde. Kıymıklarda kırık heceler. ‘Martıların gagalarında gotik gümüş birer iskelet.’ Yattığım yerden dinliyorum. Su ve hava gövdemi kemiriyor. Geldiğim toz, gittiğim zerre, gökyüzü üzerine topaklanıyor: Bir tanrı çizsem boşlukta hemen eriyor hatları.¹⁰⁸

diyen şair, insanı ve onu çevreleyen nesnelere zamanın geçişi fikrini ontolojik düzlemde derinleştirir. Yunus’un “Bir ben vardır bende benden içerü” mısraını hatırlatan “Bir ben var şimdi bende çürüyor”¹⁰⁹ söyleyişi, İslâm medeniyeti da-iresinde şekillenen varlık anlayışından farklı bir ontoloji düzlemi kurar.

Mensur şiir alanında eser veren sanatkârlardan biri de Necat Çavuş’tur.

Onun mensur şiirlerinde derin “ah” çekişlerle, isyanlarla, zamanın insanlığı umursamadan geçişine duyulan ve fani oluşumuzu her an hatırlatan cümlelerle karşılaşırız. Bu cümleler, öyle bir süreklilikle birbiri ardına geliyor ki, bazen bir şiirin yalnızca bir cümleden, ama bir cümleden doğan onlarca cümleden meydana geldiğine şahit oluyoruz. Nesir halinde kaleme alınan bu şiirler, gerçek bir şiir tadını hissettiriyor okuyucuya ve Baudelaire’in “düzyazı mucizesi” dediği bu olsa gerek diye düşünüyor.¹¹⁰

Benzer seslerin, hecelerin tekrarı, sıkça kullanılan “ve” edatı bu mensur şiirlerin belirli bir ahenge kavuşmasında rol oynar. Metnin içinde yer alan “ve”, “ile” edatları yazıya süreklilik fikri de verir.¹¹¹

Saadettin Yıldız (d. 1946)’ın *Irmak Dağlar Ötesinde Measureler* adlı yer ve tarih kaydı bulunmayan, bazı yazıların altındaki tarih kayıtlarından 1970’li, 1980’li ve 1990’lı yıllarda Edirne, Eskişehir, Çanakkale gibi çeşitli şehirlerde kaleme alındığı anlaşılan bu ürünlerde ince duyarlılıklar dile getirilir. Arif Nihat Asya’nın şiirleri yanında düzyazıları üzerinde araştırma-inceleme çalışmaları da bulunan Yıldız, mensur şiirin kısa formu içinde tabiat varlıklarından millî romantik duyuş tarzıyla tarihe doğru genişleyen bir yazı koleksiyonu ortaya koyar. Diğer yandan kaynağını tasavvufta, klasik Türk edebiyatının güçlü temsilcilerinde ve mitolojik düzleminde arayan bir yönelişin içinde görünür. Bazı measurelerinde bilinciyle insanın zamanda genişlemesinin ve kendi içinde derinleşmesinin imkânlarını ararken su ve zaman metaforuyla hep bir akış hâlinin duygusunu verir. Yıldız’ın biraz da ahenk unsurlarının yardımıyla yakaladığı lirizmi, kendisini kurtaramadığı öğretici olma düşüncesi yer yer gölgeler. Belirli bir kültür birikiminin içinden konuşan yazar, okumalarını kendileştirirken

107 A. g. e., s. 29.

108 Enis Batur, *Kanat Hareketleri Lirik Şiirler 1993-1999*, İstanbul: Altıkrkeş Yayınları, 2000, s. 143.

109 A. g. e., s. 144.

110 Efnan Dervişoğlu, “Türk Edebiyatında Mensur Şiir”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, 1995, s. 230.

111 A. g. t., s. 232.

dıştan içe doğru derinleşen bir anlam alanı kurmanın peşindedir. Kimi zaman Arif Nihat Asya, Ahmet Hâşim ve Yahya Kemal'e göndermelerin bulunduğu bu yazılar, söz konusu sanatkârların eserleriyle birlikte Ahmet Hamdi Tanpınar rüya estetiğinden ve M. Kaya Bilgegil'in *Cehennem Meyvası*'ndan bazı izler taşır.

Yakın yıllarda mensur şiir alanında eser veren başka sanatkârlar da bulunmaktadır. Bu sanatkârların çoğu diğer türlerin yanında mensur şiirler de kaleme alırlar. Kemal Özer, Semih Baylan, Salih Bolat, Hüseyin Ferhad, Ahmet Erhan, Şükrü Erbaş ve Ali Cengizkan gibi isimleri bu çerçevede anmak gerekir. Ancak, kalemimi bu yolda deneyen, az veya çok sayıda mensur şiir ortaya koyan başka isimler bulunmakla birlikte bu, geniş hacimli farklı bir araştırmanın konusudur.

5. Mensur Şiir Hakkında Yapılan Çalışmalar

a. Tezler

YÖK ve çeşitli üniversitelerin kataloglarından yaptığımız araştırmaya göre Türk edebiyatında mensur şiir konusunda bir doktora ön çalışması, üç yüksek lisans tezi ile bir doktora tezi yapılmıştır. Söz konusu tezlerden üçü doğrudan mensur şiiri konu alırken biri mensur şiirle birlikte küçük hikâyeyi, diğeri mensur şiirin yanında manzum hikâyeyi ve küçük hikâyeyi konu almaktadır. Bu çalışmalardan ilki 1979 tarihinde Latife Kılıç tarafından Atatürk Üniversitesi'nde yapılmıştır. İsmail Çetişli'nin imzasını taşıyan yüksek lisans tezi Fırat Üniversitesi'nde 1986'da savunulmuştur. Marmara Üniversitesi'nde 1994'te Şehnaz Alish'in hazırladığı doktora tezinin -küçük hikâye ve manzum hikâyenin yanında- konularından bir diğerini de mensur şiir oluşturur. Efnan Dervişoğlu'nun Gazi Üniversitesi'nde hazırladığı yüksek lisans tezi 1995 tarihini taşımaktadır. Listemizdeki tezlerin sonuncusu ise Namık Kaya'ya aittir. Üzerinde "Çanakka- le-2000" kaydı bulunan bu tez, 18 Mart Üniversitesi'nde hazırlanmıştır.

Latife Kılıç'ın "Mehmet Rauf'un Servet-i Fünûn Mecmuası'nda Neşredilen Hikâye ve Mensur Şiirleri" (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1979, iii+257 s.) adlı yayımlanmadan kalan doktora ön çalışmasına gerek YÖK arşivinde ve gerekse Atatürk Üniversitesi'nin kaynaklarında ulaşılamamıştır. Bu yüzden, mensur şiir alanındaki bu ilk çalışma hakkında değerlendirmede bulunamayacağız.

Mensur şiir konusunda ikinci çalışma İsmail Çetişli'ye aittir. Şerif Aktaş'ın yönetiminde hazırladığı yüksek lisans tezinde İsmail Çetişli, "Servet-i Fünûn'da Mensûr Şiir, (İnceleme-Metinler-Sözlük)" (Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1986, viii+466 s.) başlığı altında konuyu sistemli bir şekilde ele alır. İki bölümden oluşan tezin "Birinci Bölüm (İnceleme)" (s. 1-140) başlığı altında "I. Giriş (Mensûr Şiirin Doğuşu ve Nitelikleri) (s. 2-34); II. Mensûr Şiirle-

rin Konu Bakımından Tasnif ve Tahlilleri” (s. 35-117); III. Mensûr Şiirlerdeki Farklılıkların İzahı (s. 118-122); IV. Mensûr Şiirlerin Kronolojik Listeleri (s. 123-140)” alt başlıkları bulunmaktadır. İkinci bölüm ise “İkinci Bölüm (Metinler)” (s. 141-466) başlığını taşımaktadır.

Araştırmacı, “Kısaltmalar” ve “Önsöz” den sonra “Birinci Bölüm (İnceleme)” başlığı altında yer alan alt başlıklarda edebiyatta türlerin ortaya çıkışından başlayarak klâsik Türk edebiyatında ve halk edebiyatında mensur şiire kaynak arayan bir yaklaşımla *Tazarrunâme* ve *Dede Korkut* gibi eserlerin sanatlı söyleyişleri üzerinde durur. Arkasından Tanzimat sonrası yenileşme hareketi içerisinde mensur şiire gidişte Abdülhak Hâmit, Recaizâde Mahmut Ekrem ve Muallim Naci gibi sanatkârların düzyazıda sanatlı söyleyişte kurdukları zemine dikkat çeker.

“Mensûr şiirin edebiyatımızda vücut bulmasının diğer iki önemli sebebi ve büyük ölçüde kaynağı Fransız edebiyatı ve tercüme faaliyetidir”¹¹² diyen yazar, mensur şiirin Batı edebiyatında ortaya çıkışı ve gelişme seyri üzerinde durur. “II. Mensûr Şiirlerin Konu Bakımından Tasnif ve Tahlilleri” (s. 35-117) başlığı altında “A. Ferdî Tahassüsler”, “B. Sosyal Aksaklıklar”, “C. Tabiat” ara başlıklarının altında alt başlıklar açarak Servet-i Fünûn dönemi mensur şiirlerini temalarına göre incelemeye tâbi tutar. “III. Mensûr Şiirlerdeki Farklılıkların İzahı” (s. 118-122) başlıklı kısım, *Servet-i Fünûn* dergisinde yayımlanan mensur şiirlerin bir kısmı -kitaplaşmaları esnasında yazarları tarafından- üzerinde yapılan değişiklikler konusuna ayrılmıştır. “IV. Mensûr Şiirlerin Kronolojik Listeleri” (s. 123-140) bölümünde iki listeye yer verilmiştir. Birincisi *Servet-i Fünûn* dergisinde yer alış tarihine göre, ikincisi ise yazarlara göre yapılmış kronolojik tasnif durumdadır. Tezin “Metinler”e ayrılmış ikinci bölümünde (s. 141-458)de, *Servet-i Fünûn* dergisinde yayımlanan mensur şiirlerin çevriyazılarına yer verilmiştir. “Sonuç” (s. 459-463) kısmında araştırmacı, tez çalışmasında ulaştığı sonuçları, tespit ve görüşlerini ortaya koyar. “Mensûr şiir tarzının doğuşundaki ehemmiyetli faktörlerden birini Fransız edebiyatının tesirinde aramak yerinde olur” dedikten sonra “(...) mensur şiirin gelenekten beslenen yönünün de bulunduğu kanaatindeyiz.¹¹³ görüşünü ileri sürer.

Şehnaz Aliş, “*Servet-i Fünûn* Dergisinde Küçük Hikâye-Mensur Şiir-Manzum Hikâye (1896-1901)” (Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 1994) adlı çalışmasının mensur şiir kısmında Halit Ziya’dan başlayarak Edebiyat-ı Cedide sanatkârlarının mensur şiirlerini tematik açıdan incelemeye tâbi tutar. Araştırmacı, Halit Ziya’nın mensur şiirlerinden sonra Mehmet Rauf’un ve Hüseyin Cahit’in mensur şiirlerini ele alır.

112 İsmail Çetişli, a.g.t., s. 17.

113 A. g. t., s. 460.

Şehnaz Aliş, Halit Ziya'nın mensur şiirlerini "1. Marazi duygular", "2. Tabiat", "3. Felsefi düşünceler", "4. Aile sevgisi", "5. Sosyal konular", "6. Sanat" başlıkları altında inceler. Mehmet Rauf'un *Siyah İnciler*'ini "1. Gençlik-aşk ve kadın", "2. Bedbin duygular (spleen)", "3. Tabiat ve mekân tasvirleri", "4. Küçük şeyler" olmak üzere dört başlık altında inceler. "Siyah İnciler ve Eylül" (s. 120-146) başlığı altında, Mehmet Rauf'un Eylül romanı başta olmak üzere hikâye ve roman dünyasıyla mensur şiirlerini karşılaştırarak metinler arasındaki ilişkiler ağını dikkate değer bir şekilde ortaya koyar. Çalışmanın orijinal taraflarından biri bu karşılaştırmadır. Daha sonra ise Hüseyin Cahit Yalçın'ın mensur şiirlerini "1. Bedbin duygular ve hayal-hakikat tezadı", "2. Aşk", "3. Sosyal konular" ve "4. Din" başlıkları altında değerlendirir.

"Türk Edebiyatında Mensur Şiir" (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, 1995, ii-vi+1-259 s.) başlıklı çalışmasında Efnan Dervişoğlu, "Mensur Şiir" (s. 1-13), "Batı Edebiyatında Mensur Şiirin Doğuşu ve Gelişmesi" (s. 14-29), "Divan Edebiyatında Sanatlı Nesir" (s. 39-62), "Servet-i Fünûn" (s. 63-112), "Fecr- Atı" (s. 113-170), "Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatında Mensur Şiir" (s. 171-214), "Günümüzde Mensur Şiir" (s. 215-244) bölümleriyle "Sonuç" (s. 245-249) ve "Bibliyografya" (s. 250-259) kısmına yer verir. M. Kayahan Özgül'ün danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinde Dervişoğlu, "I. Mensur Şiir" (s. 1-13) başlığı altında mensur şiir kavramını ele alır. "II. Batı Edebiyatında Mensur Şiirin Doğuşu ve Gelişmesi" (s. 14-29) adlı bölümde mensur şiirin bir tür olarak ortaya çıkışını ele aldıktan sonra klasik Türk edebiyatındaki "Divan Edebiyatında Sanatlı Nesir" (s. 30-38) üzerinde durur. Daha sonra ise Türk edebiyatında mensur şiirin ortaya çıkışından ve ilk temsilcilerinden başlayarak XX. yüzyılın sonlarına kadar türün gelişim seyrini yazarlar üzerinden gösterme yoluna gider. Belirli bir plan çerçevesinde hazırlanan tezde araştırmacı zaman zaman metin çözümleyici, metinlerarası ilişkiler ağını belirleyici bir çalışmanın içerisinde görünür. Ancak, böylesine dağınık ve geniş bir dönemi ele almanın getirdiği yer yer yüzeyde kalan tespit ve değerlendirmelerden kurtulamaz.

Namık Kaya'nın "Türk Edebiyatında Mensureler Üzerine Bir Araştırma" (Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale: 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000, 52 s.) başlıklı çalışmasında "Giriş" (s. 1-11), "I. Bölüm: Mensur Şiirin Tarihçesi" (s. 11-15), "II. Bölüm: Mensur Şiirin Özellikleri" (s. 16-40), "III. Bölüm: Dönemlere Göre Mensur Şiir" (s. 41-46) ve "Sonuç" (s. 47-48) bulunmaktadır.

Mesut Tekşan yönetiminde hazırlanan bu yüksek lisans tezinin "Giriş" kısmında araştırmacı, Türk edebiyatında düzyazı ve şiir geleneği üzerinde belirlemelerde bulunmaya çalışmış, "Mensur Şiirin Tarihçesi" başlıklı Birinci Bölümde mensur şiirin Batı'da ve Türk edebiyatında ortaya çıkışına ve gelişme seyrine kısaca temas etmiş, "Dönemlere Göre Mensur Şiir" başlıklı üçüncü bölümde

Türk edebiyatında ortaya konan mensur şiirleri tematik tasnife tâbi tutarak bir takım tespitlerde bulunma gayreti içinde olmuştur. Çalışmasından analitik düşünceye yatkın olduğu anlaşılan araştırmacının, 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce kabul edilen bu tezde, gerekli ön araştırmayı yaptığı, metot problemini çözdüğü ve belirli seviyede ilmî üslûba ulaştığı söylenemez. Kaynaklarından anlaşıldığı kadarıyla, kendisinden önce mensur şiir alanında yapılmış olan tezleri görmemiş olması önemli bir eksikliktir. Mensur şiir üzerine yaptığı sanatkârane tespitlerin keyfiliği, Cemil Meriç'in söyleyiş özelliklerini hatırlatan ve deneme üslûbunu arayan "Mensur şiirler, Everest'in dehşet-engiz ürperticiliği ile lut'un korkunç zulmeti arasında cereyan eden aks-i sedalara tercüman olur." (Önsöz) yahut "Aziz vicdan Necip Fazıl, poetikasını çok ciddi teoremlerle kurar." (s. 16) gibi sıkça karşılaşılan âdeta mensur şiire giden sanatlı üslûp arayışları bu küçük çalışmayı tez formatının ve ilmî bakışın dışına düşürür.

b. Kitaplar

Türk edebiyatında mensur şiir konusunda yayımlanmış müstakil monografik bir çalışma bulunmamakla birlikte çeşitli kitaplarda mensur şiire ayrılmış bölümlerle karşılaşılır. Başta Halit Ziya, Mehmet Rauf ve Yakup Kadri olmak üzere çeşitli sanatkârlar hakkında yapılan çalışmalarda mensur şiir hakkında ara başlık açılarak türün yazarların kaleminde aldığı mahiyet tanıtılmıştır. Bazı çalışmalar ise mensur şiirlerin yeni yazıya aktarılması esası üzerine kurulmuş, baş kısmına da tür hakkında incelemeler konmuştur. Bu kitaplardan ikisi Mehmet Rauf'un *Siyah İnciler* adlı kitabının yeni yazıya aktarılmış olanıdır. Diğer biyografik ve monografik kitaplarda ise mensur şiir kaleme alan yazarların bu yazmış oldukları mensur şiirler edebî faaliyetlerinin bütünlüğü içerisinde alt başlıklarla ele alınır.

Mensur şiire geniş yer ayıran ilk monografik çalışmalardan biri Niyazi Akı'ya aittir. Niyazi Akı, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu: İnsan-Fikir-Eser-Üslûp*¹¹⁴ adlı araştırmasında diğer edebî türlerin yanında Yakup Kadri'nin mensur şiirlerine de yer verir. (s. 47-66). Akı, mensur şiirin edebî bir tür olarak ortaya çıkışı ve gelişme seyri üzerinde durduktan sonra Yakup Kadri'nin mensur şiirlerini yazar merkezli bir bakış açısıyla tahlile tâbi tutar.

Yakup Kadri'nin mensur şiirlerine çalışmasında yer ayıranlardan biri de Şerif Aktaş'tır. Aktaş, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*¹¹⁵ adlı kitabında yazarın biyografisi ve edebî eserleri hakkında bilgi vermenin yanında mensur şiirlerini de değerlendirir (s. 48-51).

Mehmet Yalçın, *Şiirin Ortak Paydası: Şiirbilime Giriş*¹¹⁶ adlı kitabında "Dü-

114 Niyazi Akı, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu: İnsan-Fikir-Eser-Üslûp*, s. 47-66.

115 Şerif Aktaş, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1987.

zanlatım Şiiri” (s. 197-213) alt başlığıyla mensur şiiri ele alır. Jean Cohen ve Riffaterre gibi Batılı dilbilimcilerin ve edebiyatbilimcilerin görüşlerine dayanarak şiirle mensur şiir arasındaki farka dikkat çektikten sonra mensur şiirin yapısal özellikleri üzerinde durur. Daha sonra yazar, Riffaterre’in mensur şiir üzerinde yaptığı çalışmaları referans alarak türün yapısal çözümlenmesine yönelik uygulamalara girişir.

Mehmet Rauf’un *Siyah İnciler* adlı eserini “Düzyazı Şiirler”¹¹⁷ alt başlığı ile baskıya hazırlayan Rahim Tarım, “Giriş” (s. 11-25)’te “I. Tanzimat’tan Servet-i Fünûn’a Kadar Türk Şiirine Genel Bir Bakış”tan sonra “II. Servet-i Fünûn ve Mensûr Şiir” konusu üzerinde durur. “III. Mensûr Şiir’in Türk Edebiyatındaki İsim Babası: Halid Ziya”, “Mehmed Rauf ve *Siyah İnciler*” ve “Sonuç”ta konuyu çeşitli yönleriyle ele alır.

Mehmet Törenek, *Hikâye ve Romanlarıyla Mehmet Rauf*¹¹⁸ kitabında Mehmet Rauf’un mensur şiirlerini de kısaca değerlendirir (s. 57-61). Monografik çalışmasında Mehmet Rauf’un mensur şiirlerini değerlendiren bir başka araştırmacı Rahim Tarım’dır. Tarım, *Mehmed Rauf: Hayatı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*¹¹⁹ adlı kitabında Mehmet Rauf’un mensur şiirlerini bir başlık altında inceler (s. 293-301).

Rahim Tarım’ın yaptığı çalışmadan sonra Mehmet Rauf’un *Siyah İnciler*’inin yeni yazıya aktarılmış ikinci baskısı¹²⁰ Hülya Argunşah’a aittir. Argunşah, bu çalışmanın başında “Önsöz” ve “Giriş”ten sonra “Mensur Şiir ve Siyah İnciler” (s. xi-lii) başlığı altında geniş bir araştırma ve incelemeye yer verir. Çok sayıda alt başlıktan oluşan bu araştırma ve incelemede öncelikle mensur şiirin ortaya çıkışı, özellikleri, Türk edebiyatındaki gelişim seyri dikkatlere sunulur. Servet-i Fünûn mensuplarının mensur şiir alanındaki kalem faaliyeti tanıtılır. Daha sonra “Mehmet Rauf ve *Siyah İnciler*’i” ele alınır.

Kaynakçada künyesini verdiğimiz aralarında Ömer Faruk Huyugüzel’in *Halit Ziya Uşaklıgil (Hayatı, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler)*, İsmail Çetişli’nin *Halit Ziya Uşaklıgil*, Nuri Sağlam’ın “*Diyorlar ki*” *Muharriri Çeşmeler Kâşifi İstanbul Seyyahı Ruşen Eşref Ünaydın* ve İbrahim Şahin’in *İzmirli Bir Şair Tefik Nevzad* isimli eserlerinin bulunduğu çok sayıda kitap, mensur şiiri konu çerçevesinde kısaca değerlendirir. Bunların hepsini burada böyle bir yazı çerçevesinde ele almak doğru olmayacaktır.

117 Mehmet Rauf, *Siyah İnciler Düzyazı Şiirler*, Rahim Tarım (haz.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997.

118 Mehmet Törenek, *Hikâye ve Romanlarıyla Mehmet Rauf*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1999, s. 57-61.

119 Rahim Tarım, *Mehmed Rauf: Hayatı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2000, s. 293-301.

120 Mehmet Rauf, *Siyah İnciler*, Hülya Argunşah (haz.), İstanbul: Çağrı Yayınları, 2002.

c. Makaleler, Denemeler, Ansiklopedi Maddeleri

Mensur şiiri konu alan bazı makaleler de kaleme alınmıştır. Bu makalelerin birkaçı, Niyazi Akı'nın *Yakup Kadri Karaosmanoğlu: İnsan-Fikir-Eser-Üslûp* adlı çalışmasını dışarıda tutmak kaydıyla, tez ve kitap çalışmalarından öncedir. Söz konusu makalelerde mensur şiirin doğuşu ve çeşitli yazarların kaleminde kazandığı mahiyet üzerinde durulmuş, bazı makalelerde teorik çerçevede mensur şiir değerlendirmelerine gidilmiştir. Burada kronolojik olarak ele alacağımız söz konusu makaleler üzerinde bazı kısa belirlemelerde bulunmak yerinde olacaktır.

Niyazi Akı, "Halid Ziya Uşaklıgil'in Mensur Şiirleri"¹²¹ başlıklı makalesinde önce dünya edebiyatında mensur şiir türünün ortaya çıkışı üzerinde durur. Türk edebiyatında mensur şiiri hazırlayan zemini belirlemeye çalışır. Halit Ziya'nın mensur şiirlerini Recaizâde Ekrem, Namık Kemal ve Abdülhak Hamit gibi yenilikçi sanatkarların kalem ürünlerine dayandıran yazar, daha sonra türün ortaya çıkışını, Halit Ziya'nın mensur şiirlerinin yazılış şartlarını, karşılaştığı itirazları, edebiyat tarihi içindeki yerini belirlemeye yönelik değerlendirmeleri ihtiva eden kısa bir girişe yer verir. Halit Ziya'nın mensur şiirleri üzerinde tematik bir tasnife gitmek istediği anlaşılan Akı, makalenin geri kalan kısmında yer yer dış etkilerle tematik yapı üzerinde kısa belirlemelere ve genel bir tahlile yer verir.

Necmettin Türinay, "Mensur Şiirlerden Hareketle"¹²² başlıklı deneme yazısında Ruşen Eşref'in *Damla Damla* adlı mensur şiir kitabından başlayarak tür üzerindeki tespit ve görüşlerini dile getirir. Türk edebiyatında türün isim babası olarak Halit Ziya'yı gösteren yazar, mensur şiirin ortaya çıkışına temastan sonra Servet-i Fünûn döneminde ve özellikle II. Meşrutiyet yıllarında moda oluşunun sebepleri üzerinde düşünceler geliştirir. Türk edebiyatı geleneği içerisinde mensur şiiri klasik edebiyattan itibaren gelen "melâl ve fânîlik duygusu" ile "hüzün"e bağlamak isteyen yazar, türün düzyazının gelişmesindeki etkisine de dikkat çeker. Yazının dikkate değer yanlarından biri burasıdır.

Niyazi Akı, "Mensur Şiir"¹²³ başlığını taşıyan ansiklopedi maddesinde türün tarifini yaptıktan sonra bir sayfadan daha kısa bir yazı çerçevesinde mensur şiirin ortaya çıkışı, Türk edebiyatında mensur şiiri hazırlayan şartlar, mensur şiirin gelişim seyri, temsilcileri, bu alanda belli başlı eserler ve özellikleri üzerinde durur.

121 Niyazi Akı, "Halid Ziya Uşaklıgil'in Mensur Şiirleri", *Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi*, 1970, c. I, sy. 1, s. 1-10.

122 Necmettin Türinay, "Mensur Şiirlerden Hareketle", *Millî Kültür*, Temmuz 1981, c. III, sy. 2 [a.mlf., *Geleneğin Dünyası Yeniliğin Ufukları*, Ankara: Birlik Yayınları, s. 40-48].

123 Niyazi Akı, "Mensur Şiir", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1986, c. VI, s. 263-264.

İsmail Çetişli, “Türk Edebiyatında Mensûr Şiirin Doğuşu, Gelişmesi ve Özellikleri”¹²⁴ makalesinin “I. Mensûr Şiirin Doğuşu ve Gelişmesi” başlıklı birinci bölümünde “Bu araştırmamızda (...) ‘mensûr şiir’ türünün doğuşu, gelişmesi ve özellikleri konularını ortaya koymaya çalışacağız” dedikten sonra edebî eserlerin nazım ve nesir olarak ayrılışına temas eder ve “Edebî Tür Meselesi” üzerinde durur. “Türk Edebiyatında Nazım Nesir Durumu” ara başlığının altında “A. Divan Edebiyatı”, “B. Halk Edabiyatı”, “C. Tanzimat Edebiyatı” çerçevesinde mensur şiirin Türk edebiyatındaki arka planını belirlemeye girişir. “Fransız Edebiyatı ve Tercüme Tesirleri”nde ise mensur şiirin Türk edebiyatında ortaya çıkışında Fransız edebiyatının ve tercümenin oynadığı rolü belirler. Yazar, ilk mensur şiir denemelerinden sonra Servet-i Fünûn, Fecr-i Âti ve sonrasında mensur şiirin aldığı görünümü dikkatlere sunar. “II. Mensûr Şiirin Özellikleri” başlığı altında ise türün özellikleri üzerinde durur. Mensur şiiri tarif eden bir paragrafla yazısını tamamlar.

“Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Şiir Dünyası ve ‘Mensur Şiirler’de Şiir Öğeleri”¹²⁵ başlıklı yazısında Turan Alptekin, yenileşme dönemi Türk edebiyatının ferdi ve sosyal karakterli iki çizgi hâlinde gelişimine dikkat çektikten sonra Yakup Kadri’nin *Erenlerin Bağından* ve *Okun Ucundan* kitaplarında toplanan mensur şiirlerinin beslendiği Batılı kaynakları belirlemeye çalışır. Alptekin, bu geniş hacimli yazısında Yakup Kadri’nin mensur şiirlerinde sesin bir estetik değer olduğu fikri üzerinde durduktan sonra çokça örnek metin parçası aktararak tematik çözümlenmeye gider. Yer yer mensur şiirlerdeki ferdiyetçi ve sosyal yapıya da dikkat çeken yazar, inceleme konusu olan metinlerin üslûp özelliklerini de belirleme çabası içinde görünür.

İsmail Çetişli’nin mensur şiiri konu alan ikinci makalesi “Mehmet Rauf’un Mensûr Şiirleri Üzerine Bir İnceleme”¹²⁶ başlığını taşımaktadır. Bu makalesinde yazar, Mehmet Rauf’un sanatkâr kişiliği üzerinde durmuş, Türk edebiyatına mensur şiirin girişine ve türün gelişimine kısaca temas etmiş, “A. Mensûr Şiirlerde Muhteva”, “B. Mensûr Şiirlerde Yapı ve Anlatım Özellikleri” ve “C. Örnek Mensûr Şiir Metinleri” başlıklarıyla makalesini üç ana bölüme ayırmıştır. “A. Mensûr Şiirlerde Muhteva” başlığı altında “1. Aşk”, “a. Kadına Duyulan İştia-yak/Sevme-Sevilme Arzusu”, “b. Aşkta Mutsuzluk”, “c. Aşkta Mutluluk”, “2. Bedbinlik”, “3. Yalnızlık”, “4. Kaçış”, “5. Ölüm”, “6. Zavallılara Acıma”, “7. Tabiat”ı sıralamıştı. “B. Mensûr Şiirlerde Yapı ve Anlatım Özellikleri”nde ise Mehmet Rauf’un sayısı altmış beşi bulan mensur şiirini “1. Dış yapı” ve “İç yapı ve Anlatım

124 İsmail Çetişli, “Türk Edebiyatında Mensûr Şiirin Doğuşu, Gelişmesi ve Özellikleri”, *Fırat Üniversitesi Dergisi (Sosyal Bilimler)*, 1987, c. I, sy. 2, s. 97-120.

125 Turan Alptekin, “Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Şiir Dünyası ve ‘Mensur Şiirler’de Şiir Öğeleri”, s. 15-44.

126 İsmail Çetişli, “Mehmet Rauf’un Mensûr Şiirleri Üzerine Bir İnceleme”, s. 109-127.

Özellikleri” alt başlıkları altında incelemeye tâbi tutmuştur. Makalenin üçüncü bölümünü oluşturan “C. Örnek Mensür Şiir Metinleri”nde ise Mehmet Rauf’un mensur şiirlerinden seçme örneklerle yer vermiştir.

Niyazi Akı’nın “Halid Ziya Uşaklıgil’in Mensur Şiirleri” başlıklı makalesinden sonra Halit Ziya’nın mensur şiirlerini geniş bir şekilde M. Fâtiş Andı araştırma ve inceleme konusu yapar. Andı, “Halid Ziya’nın Mensur Şiirleri I”¹²⁷ ve “Halid Ziya’nın Mensur Şiirleri II: *Mezardan Sesler*”¹²⁸ adlı iki makalesiyle Halit Ziya’nın mensur şiirleri üzerinde yaptığı araştırma ve incelemeleri ortaya koyar. Yazar, birinci makalesinde titiz bir araştırmacı tavrıyla ve edebiyat tarihçisi dikkatiyle kendisinden önce mensur şiir üzerinde yapılmış araştırmaları sıkı bir kritiğe tâbi tutarak mensur şiirin bir tür olarak ortaya çıkışını, beslendiği kaynakları, özelliklerini, Halit Ziya’ya kadar gelişini, Halit Ziya’nın türün gelişmesindeki rolünü belirler. Yazarın mensur şiir hakkındaki düşüncelerine yer verir. *Mensur Şiirler*’in kitaplaşmadan önce yayımlandığı yayın organlarını tespit eder. Söz konusu *Mensur Şiirler*’e devri içerisinde yöneltilen eleştirileri değerlendirmeye tâbi tutar. Daha sonra yazarın *Mensur Şiirler* adlı kitabında yer alan mensurelerini tematik yönüyle ve üslup özellikleriyle inceler.

M. Fâtiş Andı, “Halid Ziya’nın Mensur Şiirleri II: *Mezardan Sesler*” başlıklı ikinci makalesinde Halit Ziya’nın *Mezardan Sesler* başlıklı kitabındaki mensur şiirlerini inceleme konusu yapar. Andı, ilk makalesinde olduğu gibi bu mensur şiirlerin yayımlanışı, devrinde nasıl karşılandığı konusuna ve etrafında oluşan tartışmalara yer verir. Daha sonra ise mensur şiirlerin yapısı ve tematik özellikleri üzerinde tespitlerde bulunur.

Özdemir İnce, Aloysius Bertrand’dın *Gaspard de La Nuit* adlı eserinin çevirisinin başına “Aloysius Bertrand ve Düzyazı Şiirin Doğuşu”¹²⁹ başlığıyla bir giriş yazısı koymuştur. *Şiirde Devrim* kitabına da aldığı bu yazı,¹³⁰ *Frankofoni* adlı ortak kitapta da yayımlanmıştır.¹³¹ Yazar, dikkate değer bu yazısıyla Fransız edebiyatında mensur şiiri bir tür olarak ortaya çıkaran Aloysius Bertrand’ın türü ortaya koyuşunu ve onun mensur şiirlerini inceleme konusu yapar.

Buraya kadar anlattıklarımızdan anlaşılacağı üzere mensur şiirin, küçük yapısı, zengin konu açılımına sahip olması, çoğu kişi tarafından şiire göre daha kolay bir tür olarak değerlendirilmesi, sıkı kayıtlara bağlı olmayışı, genç insa-

127 M. Fâtiş Andı, “Halid Ziya’nın Mensur Şiirleri I”, s. 23-45.

128 M. Fâtiş Andı, “Halid Ziya’nın Mensur Şiirleri II: *Mezardan Sesler*”, *İtmî Araştırmalar*, İstanbul 1997, sy. 4, s. 7-16.

129 Özdemir İnce, “Aloysius Bertrand ve Düzyazı Şiirin Doğuşu”, Aloysius Bertrand, *Gaspard de La Nui*, çev. İnce Özdemir, İstanbul: Gendaş Yayınları, 1999, s. 5-26.

130 Özdemir İnce, “Aloysius Bertrand ve Düzyazı Şiirin Doğuşu”, a.mlf., *Şiirde Devrim*, İstanbul: Adam Yayınları, 2000, s. 22-38.

131 Özdemir İnce, “Aloysius Bertrand ve Düzyazı Şiirin Doğuşu”, *Frankofoni*, 2000, sy. 12, s. 17-30.

nın hissî hayatını ifadeye imkân tanınması cazip bir tür olarak belirmesine zemin hazırlamıştır. XIX. yüzyılda Fransız edebiyatından başlayarak diğer ülkelerde de ilgi gören, Ara Nesil döneminde Türk edebiyatına giren mensur şiir, söz konusu edebî devrenin ve Servet-i Fünûn döneminin hisli, içe kapanık dünyasının ifadesine uygun düşmüş, II. Meşrutiyet yıllarında çok sayıda yazar ve şairin kalemini denediği bir tür olarak âdeta moda hâlini almıştır. Cumhuriyet yıllarında Servet-i Fünûn ve II. Meşrutiyet yıllarındaki kadar ilgi toplayamamış, fakat bazı sanatkârların kalem yürüttüğü küçük hikâye ile şiirin arasında ara bir tür olma özelliğini sürdürmüştür. Edebiyat araştırmacılarının ve tenkitçilerin pek üzerinde durmadığı, zaman zaman sadece bir temasla geçilen tür, son yıllarda akademik araştırmalara konu olmaya başlamış, kimi araştırmacılar tarafından ortaya çıkışı, gelişim süreci çeşitli özellikleri bakımından araştırma ve inceleme konusu yapılmıştır. İleride yapılacak yeni araştırmalarla türün gelişim seyri ile türe ait özellikler daha iyi bir şekilde ortaya çıkacaktır.

Seçilmiş Mensur Şiir Kaynakçası

- [Adivar], Halide Edib, *Harap Mabedler*, İstanbul: 1911, [Atlas Kitabevi, 1969].
- [Adivar], Halide Edib, *Kubbede Kalan Hoş Sada: Hikâyeler, Mensur Şiirler, Sohbetler*, İstanbul: Atlas Kitabevi, 1974.
- [Ahmed İhsan], "Mensûr Şiirler", *Servet-i Fünûn*, sy. 38, 1 Cemâziyelevvel 1309/ 21 Teşrîn-i sâni 1307 [3 Kânûn-ı evvel 1891], s. 140.
- Akalın, L. Sami, *Mehmet Rauf*, İstanbul: Varlık Yayınevi, 1953.
- Akalın, L. Sami, *Halit Ziya Hayatı Sanatı Eserleri*, İstanbul: Varlık Yayınları, 1953, s. 16-17, 20 ve 28 [2. baskı, 1962].
- Akay, Hasan, *Servet-i Fünûn Şiir Estetiği*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1998, s. 141 ve 143.
- Akçura, Yusuf, "Damla Damla", *Muhit*, sy. 12, Teşrinievvel 1929, s. 894-895.
- Akı, Niyazi, "Halid Ziya Uşaklıgil'in Mensur Şiirleri", *Erzurum: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi*, 1970, c. I, sy. I, s. 1-10.
- Akı, Niyazi, "Mensur Şiir", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1986, c. VI, s. 263-264.
- Akı, Niyazi, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu: İnsan-Fikir-Eser-Üslûp*, İstanbul: İstanbul Matbaası, 1960 [2. baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001], s. 47-66.
- Aktaş, Şerif, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1987, s. 48-51.
- Aktaş, Şerif, "Halide Edip Adivar", *Büyük Türk Klâsikleri*, İstanbul: Ötügen-Söğüt yayınları, 1992, c. XI, s. 61.
- [Aktaş, Şerif], "Yakup Kadri Karaosmanoğlu", *Büyük Türk Klâsikleri*, İstanbul: Ötügen-Söğüt yayınları, 1992, c. XII, s. 167-168.
- Aktaş, Şerif, "Ruşen Eşref Ünaydın", *Büyük Türk Klâsikleri*, İstanbul: Ötügen-Söğüt yayınları, 1992, c. XII, s. 363.
- Akyüz, Kenan, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1995, s. 51, 118 ve 182-183.

- Alangu, Tahir, *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman*, İstanbul: İstanbul Matbaası, 1968, c. I, s. 225.
- Aliş, Şehnaz, "Servet-i Fünûn Dergisinde Küçük Hikâye-Mensur Şiir-Manzum Hikâye (1896-1901)", Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 1994.
- Alptekin, Turan, "Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Şiir Dünyası ve 'Mensur Şiirler'de Şiir Ögeleri", *Doğumunun 100. Yılında Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, 1989, s. 15-44.
- Anday, Melih Cevdet, *Güneşte*, İstanbul: Adam Yayınları, 1990.
- Anday, Melih Cevdet, "Düzanlatım Şiiri nedir?", *Cumhuriyet*, 20 Eylül 1995 [Yalçın Mehmet, *Şiirin Ortak Paydası: Şiirbilime Giriş*, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, 2003, (baştan 3. yazı, sayfa kaydı yok)].
- Andı, M. Fâti̇h, *Ara Nesil Şairi Mehmed Celâl, Hayatı, Görüşleri, Şiirleri*, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1995, s.19-20,171-175.
- Andı, M. Fâti̇h, "Halid Ziya'nın Mensur Şiirleri I", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 1997, sy. 27, s. 23-45; [*Edebiyat Araştırmaları I*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2000, s. 85-104].
- Andı, M. Fâti̇h, "Halid Ziya'nın Mensur Şiirleri II: *Mezardan Sesler*", *İlmi Araştırmalar*, 1997, sy. 4, s. 7-16; [*Edebiyat Araştırmaları I*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2000, s. 105-116].
- Argunşah, Hülya, "Mensur Şiir ve Siyah İnciler", Mehmet Rauf, *Siyah İnciler*, Hülya Argunşah (haz.), İstanbul: Çağrı Yayınları, 2002, s. xi-1ii.
- [Asya], Arif Nihat, *Yastığının Rüyası*, Adana: Türközü Matbaası, 1930.
- Asya, Arif Nihat, *Âyetler*, Adana: Türközü Basımevi, 1936.
- Asya, Arif Nihat, *Kanatlar ve Gagalar*, İstanbul: Sabri Çelik Basımevi, 1945.
- Asya, Arif Nihat, *Enikli Kapı*, Ankara: Güven Matbaası, 1964.
- Asya, Arif Nihat, *Tehdit Mektupları*, Ankara: Defne Yayınları, 1967.
- Asya, Arif Nihat, *Aramak ve Söyleyememek*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 1976.
- Asya, Arif Nihat, *Ayn Aynasında*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 1976.
- Asya, Arif Nihat, *Kubbeler*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 1976.
- Babacan, Mahmut, "Ara Nesil'de Eleştiri", *Hece Eleştiri Özel Sayısı*, Mayıs-Haziran-Temmuz 2003, sy. 77-78-79, s. 81.
- Banarlı, Nihad Sami, "Servetifünûn Edebiyatı", *Aylık Ansiklopedi*, Haziran 1946, sy. 26, s. 804.
- Banarlı, Nihad Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, 2. baskı, İstanbul: MEB, 1971, c. II, s. 1052, 1054 ve 1201.
- Başer, M. Yılmaz, "Yakup Kadri'nin Mensur Şiirleri Üzerine", *Hisar*, Nisan 1975, c. XV, sy. 136, s. 17-18.
- Batur, Enis, *Tahta Troya*, İstanbul: Yazko Yayınları, 1981.
- Batur, Enis, *Tuğralar*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993.
- Batur, Enis, *Kandil*, İstanbul: Altıkırkbeş Yayınları, 1994.
- Batur, Enis, *Kanat Hareketleri Lirik Şiirler 1993-1999*, İstanbul: Altıkırkbeş Yayınları, 2000.

- Batur, Enis, *Abdal Düşü: Düzyazı Şiirler 1998-2002*, İstanbul: Altıkırkbeş Yayınları, 2003.
- Baudelaire, Charles, *Paris Sıkıntısı*, çev. Erdoğan Alkan, İstanbul: Varlık Yayınları, ts.
- Baylan, Müfit Semih, *Seninle Sensiz*, Trabzon: Selin Yayınları, 1992.
- Bekiroğlu, Nazan, *Halide Edib Adıvar*, İstanbul: Şule Yayınları, 1999, s. 81-82.
- Berk, İlhan, *Şairin Toprağı*, İstanbul: Simavi Yayınları, 1992.
- Berk, İlhan, *Elyazılarına Vuruyor Güneş*, Ankara: Tan Yayınları, 1983; [2. baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1992].
- Berk, İlhan, *Kül*, İstanbul: Adam Yayınları, 1992.
- Berk, İlhan, *Kanatlı At*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994.
- Berk, İlhan, *Deniz Eskisi Şiirin Gizli Tarihi*, İstanbul: Adam Yayınları, 1982.
- Berk, İlhan, *Pera*, İstanbul: Adam Yayınları, 1990.
- Bertrand, Aloysius, *Gaspard de la Nuit*, çev. Özdemir İnce, İstanbul: Gendaş Kültür yayınları, 1999.
- [Beyatlı], Yahya Kemal, "Kafiye", *Edebiyata Dair*, İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları, 1971, s. 135.
- Bilgegil, M. Kaya, *Cehennem Meyvası*, İstanbul: Yeni Türk Matbaacılık Anonim Şirketi, 1944.
- Birinci, Necat, "Ara Nesil Edebiyatı", *Edebiyat Üzerine İncelemeler*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2000, s. 104-105.
- Bolat, Salih, *Karşılaşma*, Ankara: Doruk Yayınları, 1992.
- Burrill, Kathleen R. F., "The Prose Poem in Ottoman Literature Halid Ziya Uşaklıgil and His Prototype Collection of Mensur Şiirler", *Journal of Turkish Studies*, 1984, c. VIII.
- Cenap Şahabettin, "Şiir Nedir?", *Servet-i Fünûn*, 29 Kânunısâni 1324 [11 Şubat 1909], c. XI, sy. 924 (*Tanzimat Sonrası Osmanlıca Metinler*, Olcay Öner toy ve İsmail Parlatır (haz.), Ankara, 1977, s. 302).
- Cengizkan, Ali, *Sürek Avında Dünya*, Ankara: Ümit Yayınları, 1994.
- Çağın, Sabahattin, *Tokadizâde Şekip*, İzmir: Akademi Kitabevi, 1998, s. 163-168.
- Çavuş, Necat, *Ölümden Önceki Sözler*, İstanbul: Şiir Atı Yayıncılık, 1986.
- Coşkun, Erdoğan, *Mehmet Rauf*, İstanbul: Toker Yayınları, 1976, s. 123-131.
- Çelik, Yakup, "Cehennem Meyvası", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 1997, sy. 5, s. 85-97.
- Çetişli, İsmail, "Servet-i Fünûn'da Mensûr Şiir (İnceleme-Metinler-Sözlük)", Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1986, viii+466 s.
- Çetişli, İsmail, "Türk Edebiyatında Mensûr Şiirin Doğuşu, Gelişmesi ve Özellikleri", *Fırat Üniversitesi Dergisi (Sosyal Bilimler)*, 1987, c. I, sy. 2, s. 97-120.
- Çetişli, İsmail, "Mehmet Rauf'un Mensûr Şiirleri Üzerine Bir İnceleme", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1995, sy. I, s. 109-127.
- Çetişli, İsmail, *Halit Ziya Uşaklıgil*, İstanbul: Şule Yayınları, 2002, s. 134-157.
- Çotuksöken, Yusuf, *Dil ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Cem Yayınları, 1992, s. 60.
- Dervişoğlu, Efnan, "Türk Edebiyatında Mensur Şiir", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, 1995, ii-vi+1-259 s.

- [Devrim], İzzet Melih, *Hüzün ve Tebessüm*, İstanbul: Sabah Matbaası, 1921.
- Dizdaroğlu, Hikmet, "Fecr-i Âtî Topluluğu", *Ulusal Kültür*, Temmuz 1975, sy. 5.
- Ece Ayhan, *Bakışsız Bir Kedi Kara*, İstanbul: 1965.
- Ece Ayhan, *Sivil Şiirler*, İstanbul: Cem Yayınları, 1994.
- Ece Ayhan, *Bütün Yort Savul'lar*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994; [2. baskı 1999].
- Emre, Abidin, "Bir Düzyazı Şiir Başyapıtı: Gaspard de la Nuit", *Frankofoni*, 2000, sy. 12, s. 31-38.
- Emre, Abidin, "Bir Düş Hiç Düzünden Okunabilir mi?", *Frankofoni*, 2000, sy. 12, s. 39-45.
- Enginün, İnci, *Halide Edib Adıvar*, 2. baskı, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989, s. 86.
- Enginün, İnci, *Tanzimat Devrinde Shakespeare Tercümelere ve Tesirleri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979, s. 99-100.
- Erbaş, Hüseyin, *Dicle Üstü Ay Bulanık*, Ankara: Ümit Yayınları, 1995.
- Ercilasun, Bilge, *Servet-i Fünûnda Edebî Tenkit*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1981, s. 228.
- Ercilasun, Bilge, "Hüseyin Cahit Yalçın", *Büyük Türk Klâsikleri*, İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları, 1990, c. X, s. 106.
- Erhan, Ahmet, *Ateşi Çalmayı Deneyenler İçin*, Ankara: Bilgi Yayınları, 1992
- [Erozan], Celal Sâhir, *Buhran*, İstanbul: Hilâl Matbaası, 1325 (1909).
- Filizok, Rıza, *Ali Canip'in Hayatı ve Eserleri Üzerinde Bir Araştırma*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, 2001, s. 90.
- Gariper, Cafer, "Geçiş Dönemi Nesli: Ara Nesil", *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000*, Ankara: Grafiker Yayınları, 2004, s. 112.
- Gürpınar, Melisa, *Salkımsöğütlerin Gölgesinde*, İstanbul: Can Yayınları, 1998.
- Halit, Oğuz [Mehmet Halit Bayrı], *Mâziden Bir Yaprak*, İstanbul: Mürüvvet Matbaası, 1335 (1919).
- [Hisar], Abdülhak Şinasi, "Damla Damla", *Milliyet*, 26 Teşrinisani 1928, sy. 1002.
- Hisarcı, Suat [Cevdet Kudret Solok], *Hüseyin Cahit Yalçın*, 2. baskı, İstanbul: Varlık Yayınları, 1969.
- [Horozcu], Oktay Rifat, *Perçemli Sokak*, İstanbul, 1956.
- [Horozcu], Oktay Rifat, *Âşık Merdiveni*, İstanbul, 1958.
- [Horozcu], Oktay Rifat, *Yaşayıp Ölmek Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler*, İstanbul: Adam Yayınları, 1982.
- [Horozcu], Oktay Rifat, *Elleri Var Özgürlüğün*, İstanbul: Adam Yayınları, 1983.
- Huyugüzel, Ömer Faruk, *1928'e Kadar İzmir'de Çıkmış Türkçe Kitap ve Süreli Yayınlar Kataloğu*, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları, 1996.
- Huyugüzel, Ömer Faruk, "Halit Ziya Uşaklıgil'in İzmir Devresi ve Bu Devrede Verdiği Eserler I", *Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1984, sy. III, s. 69-86.
- Huyugüzel, Ömer Faruk, *Halit Ziya Uşaklıgil (Hayatı, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler)*, İstanbul: MEB Yayınları, 1995, s. 65-68 [Akçağ Yayınları, 2004, s. 102-106, 195-198].
- Huyugüzel, Ömer Faruk, *Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayatı, Hikaye ve Romanları Üzerinde Bir Araştırma*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1982, s. 141-154.

- Huyugüznel, Ömer Faruk, *Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayatı ve Edebî Eserleri Üzerinde Bir Araştırma*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1984, s. 227-238.
- Ferhad, Hüseyin, *Söyle Gölgen de Gitsin*, Ankara: Ekin Yayınları, 1993.
- İnce, Özdemir, *Gündönümü*, İstanbul: Telos Yayınları, 1992.
- İnce, Özdemir, "Aloysius Bertrand ve Düzyazı Şiirin Doğuşu", Aloysius Bertrand, *Gaspard de la Nuit*, çev. İnce Özdemir, İstanbul: Gendaş Yayınları, 1999, s. 5-26 [İnce Özdemir, *Şiirde Devrim*, İstanbul: Adam Yayınları, 2000, s. 38 ve *Frankofoni*, 2000, sy. 12, s. 17-30].
- İnce, Özdemir, "Talihsiz Rimbaud I", *Adam Sanat*, Nisan 1999 [*Şiirde Devrim*, İstanbul: Adam Yayınları, 2000, s. 39-57].
- İnce, Özdemir, "Talihsiz Rimbaud II", *Adam Sanat*, Mayıs 1999 [*Şiirde Devrim*, İstanbul: Adam Yayınları, 2000, s. 58-73].
- İnce, Özdemir, "Talihsiz Rimbaud III", *Adam Sanat*, Haziran 1999 [*Şiirde Devrim*, İstanbul: Adam Yayınları, 2000, s. 74-84].
- İnce, Özdemir, "Isidore/Lautrмонт: 'On Dokuzuncu Yüzyılın Sonu Görecek Kendi Şairini'", *Adam Sanat*, Ağustos 1999 [*Şiirde Devrim*, İstanbul: Adam Yayınları, 2000, s. 85-94].
- İnce, Özdemir, "Lautréamont'un Evreni", *Adam Sanat*, Ekim 1999 [*Şiirde Devrim*, İstanbul: Adam Yayınları, 2000, s. 104-115].
- İnce, Özdemir, "Isidore/Lautrмонт: 'Yaşlı Okyanus Ey Büyük Bekâr'", *Adam Sanat*, Eylül 1999 [*Şiirde Devrim*, İstanbul: Adam Yayınları, 2000, s. 95-103].
- İnce, Özdemir, *Lautréamont Türkçe'de (Lautréamont'un Bir Türkçe Çevirisi)*, *Ne Altın Ne Gümüüş*, İstanbul: Doğan Kitap, 2003, s. 206-218.
- İstanbul Ansiklopedisi*, c. II, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, 1994.
- Kaplan, Mehmet, "Mai ve Siyah Romanının Üslûbu Hakkında", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 1971, c. XIX, s. 51-72 [*Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar I*, İstanbul, 1979].
- Kaplan, Mehmet, *Tevfik Fikret: Devir, Şahsiyet, Eser*, 2. baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1987, s. 38.
- Kaplan, Mehmet, "Tazarru-nâme", *Edebiyatımızın İçinden*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1978, s. 26-29.
- Karaalioglu, Seyit Kemal, *Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi*, 2. baskı, İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri, 1982, c. II, s. 541-543.
- Karaalioglu, Seyit Kemal, *Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü*, İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri, 1983, s. 489.
- Karaca, Nesrin Tağızade, *Celâl Sahir Erozan*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992, s. 30-34 ve 41-65.
- [Karaosmanoğlu], Yakup Kadri, *Erenlerin Bağından*, İstanbul: Dergâh Mecmuası Yayını, 1338 (1922) [İstanbul: Remzi Kitabevi, 1946 ve İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1985].
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Okun Ucundan*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1946 (*Erenlerin Bağından* ile birlikte) [İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1985 (*Erenlerin Bağından* ile birlikte)].

- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, Ankara: Bilgi Basımevi, 1969.
- Karataş, Turan, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, 2. baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2004, s. 315-317.
- Kaya, Namık, “Türk Edebiyatında Mensureler Üzerine Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, 2000.
- [Kestelli], Raif Necdet, *Ziya ve Sevda*, İstanbul: Şirket-i Mürettebiyye Matbaası, 1324.
- [Kestelli], Raif Necdet, *Hisler ve Fikirler*, İstanbul: Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, 1326.
- [Kestelli], Raif Necdet, *Ufûl*, İstanbul: Resimli Kitap Matbaası, 1329.
- Kılıç, Latife, “Mehmet Rauf’un Servet-i Fünûn Mecmuası’nda Neşredilen Hikâye ve Mensur Şiirleri”, Doktora Ön Çalışması, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1979, iii+257 s.
- Kolcu, Ali İhsan, *Türkçe’de Batı Şiiri*, Ankara: Gündoğan Yayınları, 1999, s. 655-659.
- Kolcu, Ali İhsan, *Servet-i Fünûn Edebiyatı*, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları, 2005, s. 403-412.
- Kopp, Robert, “Giriş”, Baudelaire, Charles, *Paris Sıkıntısı*, çev. Erdoğan Alkan, İstanbul: Varlık Yayınları, ts.
- [Koray], Kenan Hulusi, *Bir Yudum Su*, İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1929.
- [Koray], Kenan Hulusi, *Bahar Hikâyeleri*, İstanbul: Çığır Kitabevi, 1939.
- Kocatürk, Vasfi Mahir, *Yeni Türk Edebiyatı*, İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitabevi, 1936, s. 105-108.
- Kökten, Uğur, *Güneş Damlıyor*, İstanbul: Adam Yayınları, 1994.
- Mehmet Celâl, *Elvâh-ı Şairâne*, İstanbul: Matbaa-i Ebuuzziya, 1312,
- Mehmet Celâl, *Osmanlı Edebiyatı Numuneleri*, İstanbul: 1312, s. 203.
- Mehmet Nurettin, *Boş Saatlerde*, İstanbul: İnkılâp Kitaphanesi, 1933.
- Mehmet Rauf, *Siyah İnciler*, İstanbul: Âlem Matbaası Ahmet İhsan ve Şürekâsı, 1317 (1901) [İstanbul: Necm-i İstikbâl Matbaası, 1341/1925; Rahim Tarım (haz.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997; Hülya Argunşah (haz.), İstanbul: Çağrı Yayınları, 2002].
- Mustafa Reşit, *Gözyaşları*, İstanbul: Şirket-i Mürettebiye Matbaası, 1304.
- Oğuzcan, Ümit Yaşar, *Acılar Denizi*, İstanbul: Yayınevi, 1977 [Özgür Yayın Dağıtım, 1990].
- Oğuzcan, Ümit Yaşar, *Hüzün Şarkıları ve Senden, Seninle, Senin İçin*, İstanbul: Ekin Basımevi, 1963.
- Oğuzcan, Ümit Yaşar, *Mihriban’a Şiirler Mektuplar*, 3. baskı, İstanbul: Kültür Kitabevi, 1976.
- Oğuzcan, Ümit Yaşar, *Sahibini Arayan Mektuplar*, 4. baskı, İstanbul: Kültür Kitabevi, 1973.
- Oğuzkan, A. Ferhan, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, 3. baskı, İstanbul: Varlık Yayınları, 1979.
- Okay, M. Orhan, *Servet-i Fünûn Şiiri*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1992, s. 7.

- Okay, M. Orhan, "Arif Nihad Asya", *Büyük Türk Klâsikleri*, İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları, 2002, c. XIV, s. 177.
- Okay, M. Orhan, "Suut Kemal Yetkin", *Büyük Türk Klâsikleri*, İstanbul: Ötüken-Söğüt yayınları, 2002, c. XIV, s. 144.
- Ongun, Etem, *Gül Kurusu*, İstanbul: Vakıf Matbaası, 1941.
- Ömer Seyfettin, *Doğduğum Yer Şiirler / Mensur Şiirler / Fıkralar*, Muzaffer Uyguner (haz.), Ankara: Bilgi Yayınevi, 1982.
- Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar*, Hülya Argunşah (haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları, 2000, s. 139-182.
- Önertoy, Olcay, *Tanzimat Döneminde Edebiyat Anlayışı*, Konya: Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1981, s. 24-25.
- Önertoy, Olcay, *Halit Ziya Uşaklıgil, Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri*, Ankara, 1965 [2. baskı, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999], s. 5.
- Özarslan, Ersin, "Ara Nesil Edebiyatçısı ve Gazetecisi Mustafa Reşid Bey - Hayatı ve Eserleri", Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994, s.127-132.
- Özbalcı, Mustafa, "Kenan Hulusi Koray", *Büyük Türk Klâsikleri*, İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları, 2002, c. XIV, s. 352.
- Özdemir, Emin, *Edebiyat Bilgileri Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1990.
- Özer, Kemal, *Çağdaş ve Boyun Eğmeyen*, İstanbul: Can Yayınları, 1985.
- Özmen, Kemal, "Paris'ten İstanbul'a: Tevfik Fikret'teki Baudelaire", *Frankofoni*, 2000, sy. 12, s. 101-112.
- Özön, Mustafa Nihad, "Batı Dillerinden Şiir Tercümeleleri", *Tercüme*, "Şiir Özel Sayısı", 19 Mart 1946, sy. 34-36, s. 452-453.
- Öztoprak, Hasan, *Sanırım Hiçbirimizin Fark Edemediği Bir Sarsıntı Oldu*, İstanbul: Armoni Yayınları, 1993.
- Parlatır, İsmail, *Recaî-zade Mahmut Ekrem*, Ankara: AÜDTCF Yayınları, 1983, s. 80-81 [*Recaî-zade Mahmut Ekrem: Hayatı-Eserleri-Sanatı*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1995].
- Polat, Nâzım H., *Şahabeddin Süleyman*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, [1987], s. 101-104.
- Recaizâde Mahmut Ekrem, *Takdir-i Elhân*, İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1302 (1884).
- Rimbaud, Arthur, *Cehennemde Bir Mevsim/ Illuminations*, çev. Özdemir İnce, İstanbul: Can Yayınları, 1993.
- Sağlam, Nuri, "Diyorlar ki" *Muharriri Çeşmeler Kâşifi İstanbul Seyyahu Ruşen Eşref Ünaydın*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2005, s. 282-293.
- Selim, Ömer, "Yalnızlık Mensuresi Üzerinde Ontolojik Bir Tahlil Denemesi", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 1997, sy. 5, s. 133-141.
- [Sevük], İsmail Habib, *Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1340, s. 536.
- Sevük, İsmail Habib, *Tanzimattanberi Edebiyatı Tarihi*, c. I, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1940
- Sevük, İsmail Habib, *Avrupa Edebiyatı ve Biz*, İstanbul 1940, s. 579.

- Sinan Paşa, *Tazarruât*, Konstantiyye: Matbaa-i Ebuzziya, 1305.
- Sönmez, Sevengül, “Çanakkale İçinde”, *Kitap-lık*, Nisan 2005, sy. 82, s. 7-9.
- Şahin, İbrahim, *İzmirli Bir Şair Tefvik Nevzad*, İzmir: Akademi Kitabevi, 1993, s. 8.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Yahya Kemal*, İstanbul: Yahya Kemal’i Sevenler Cemiyeti Neşriyatı, 1962, s. 51.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi, *19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, 5. baskı, İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 1982.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, 3. baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1992, s. 250, 341, 367 ve 481.
- Tansel, Fevziye Abdullah, *İyi ve Doğru Yazma Usülleri*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 1983, c. III, s. 345-347 ve 349.
- Tarakçı, Celâl, *Muallim Nâcî Efendi, Hayatı ve Eserlerinin Tedkiki*, Samsun, 1994.
- [Tarhan], Abdülhak Hamid, *Mektublar*, İstanbul: Matbaa-i Amire, 1334, c. II, s. 86-87 [Abdülhak Hâmîd’in Mektupları [1], İnci Enginün (haz.) İstanbul: Dergâh Yayınları, 1995, s. 254-255].
- Tarım, Rahim, “Mehmed Rauf ve Mensur Şiirleri”, *Argos*, Mart 1992, sy. 43, s. 49-52.
- Tarım, Rahim, *Mehmed Rauf Hayatı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2000. s. 293-301.
- Tarım, Rahim, *Mehmed Rauf: Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1998. s. 112-120.
- Tarım, Rahim, “Giriş”, Mehmet Rauf, *Siyah İnciler*, Rahim Tarım (haz.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997, s. 11-25.
- Tarlan, Ali Nihad, *Güneş Yaprak*, İstanbul: Anıl Matbaası, 1953.
- Tarlan, Ali Nihad, *Kuğular*, İstanbul: Anıl Matbaası, 1953 [Yağmur Yayınları, 1970].
- Tarlan, Ali Nihad, *Nesirler ve Mensur Yazılar*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993.
- Tekşan, Mesut, “Türk Edebiyatında Measureler Üzerine Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale: 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000, 52 s.
- Tevfik Fikret, “Lisân-ı Şiir”, *Servet-i Fünûn*, 11 Nisan 1312, c. XI, sy. 267, s. 98-99 [Dil ve Edebiyat Yazıları, İsmail Parlatır (haz.), 2. baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1993, s. 23-26].
- Törenek, Mehmet, *Hikâye ve Romanlarıyla Mehmet Rauf*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1999, s. 57-61.
- Tuncer, Acar, *Kervan*, İzmir: İstiklâl Matbaası, 1975, 40 s. 2. baskı: İzmir: İstiklâl Matbaası, 1975, 96 s.
- Turgut, Engin, *Küs*, İstanbul: Telos Yayınları, 1992.
- Türinay, Necmettin, “Mensur Şiirlerden Hareketle”, *Millî Kültür*, Temmuz 1981, c. III, sy. 2 [Gelenğin Dünyası Yeniliğin Ufukları, Ankara: Birlik Yayınları, s. 40-48].
- Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005.
- [Uşaklıgil], Halit Ziya, *Mensûr Şiirler*, İzmir: Hizmet Matbaası, 1307 (1891).
- [Uşaklıgil], Halit Ziya, *Mezardan Sesler*, İzmir: Hizmet Matbaası, 1307 (1891) [Matbaa-i Jerayir-Keteon, 1327/1911].
- Uşaklıgil, Halit Ziya, *Kırk Yıl*, 2 cilt, İstanbul: Matbaacılık ve Neşriyat T.A.Ş., 1936 [2. baskı, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1969; (3. baskı), İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1987].

- Uşaklıgil, Halit Ziya, *Mensur Şiirler Mezardan Sesler Bütün Eserleri*, İstanbul: Özgür Yayınları, 2002.
- [Ünaydın], Ruşen Eşref, *Damla Damla*, İstanbul: 1928 [3. baskı, Remzi Kitabevi, 1947].
- [Yalçın], Hüseyin Cahit, *Hayat-ı Hakikiye Sahneleri*, İstanbul: Hilâl Matbaası, 1325.
- [Yalçın], Hüseyin Cahit, "Yakup Kadri Bey: Erenlerin Bağından", *Fikir Hareketleri Mecmuası*, 1934, c. III, sy. 53.
- Yalçın, Hüseyin Cahit, *Edebî Hatıralar*, İstanbul: Akşam Matbaası, 1935, s. 76.
- Yalçın, Mehmet, *Şiirin Ortak Paydası: Şiirbilime Giriş*, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 1991, s. 181-198 [2. baskı, İzmir: 9 Eylül Yayınları, 2003, s 197-213].
- [Yazar], Mehmet Behçet, *Buhurdan*, İstanbul: Matbaa-i Ahmet İhsan ve Şürekâsı, 1925.
- Yetkin, Suut Kemal, *Edebiyat Konuşmaları*, İstanbul: Remzi Kitabevi, ts., s. 11-16.
- Yıldız, Saadettin, *Arif Nihat Asya'nın Nesirleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991, s. 92-131.
- Yıldız, Saadettin, *Irmak Dağlar Ötesinde Measureler*, yer kaydı yok, ts.
- Yücel, Hasan Âli, *Edebiyat Tarihimizden*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1957, s. 263-270 ve 289-296.

The Prose Poem Literature in Turkish Literature

Cafer GARİPER

Abstract

Prose poem is the expression of sensitivity peculiar to poetry in the form of prose via images and association. It contains the attributes of a genre between that of short story and poetry. It appears in the form of short texts made up of a few paragraphs or one to two pages. The first examples of prose poem as a literary genre were produced in French literature in the middle of the nineteenth century. Its inclusion into the Turkish literature corresponds to the period of Ara Nesil. It was received with great interest by the followers of Servet-i Fünûn such as Halit Ziya, Mehmet Rauf. It was well practiced under the successful representatives of Fecr-i Âtî led by Yakup Kadri during the Second Constitutional Period. The literati of also the Republican era attempted to produce works of prose poetry. However, it is difficult to claim its popularity in the latter period in comparison to the Servet-i Fünûn and the Second Constitutional Period.

Keywords: Prose Poem, Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Servet-i Fünûn, Fecr-i Âtî.

Türk Edebiyatında Mensur Şiir Literatürü

Cafer GARİPER

Özet

Mensur şiir, şiire has duyarlılığın imgeler ve çağrışımlar yoluyla düzyazı formunda ifadesidir. Kısa hikâye ile şiir arasında ara bir tür olma özelliğine sahiptir. Birkaç paragraflık veya bir iki sayfalık kısa metinler hâlinde belirir. Edebî bir tür olarak mensur şiirin ilk örneklerine XIX. yüzyıl ortalarına doğru Fransız edebiyatında rastlanır. Türk edebiyatına Ara Nesil döneminde girer. Halit Ziya ve Mehmet Rauf gibi Servet-i Fünûn mensupları tarafından ilgiyle karşılanır. II. Meşrutiyet döneminde başta Yakup Kadri olmak üzere Fecr-i Âtî sanatkârlarının kaleminde başarılı örneklerine kavuşur. Cumhuriyet yıllarında da bazı sanatkârlar mensur şiir alanında kalemlerini denerler. Fakat Cumhuriyet döneminde, Servet-i Fünûn yıllarında ve II. Meşrutiyet döneminde olduğu kadar ilgiyle karşılandığını söylemek güçtür.

Anahtar kelimeler: Mensur Şiir, Mehmet Rauf, Halit Ziya Uşaklıgil, Yakup Kadri Karasmanoğlu, Servet-i Fünûn, Fecr-i Âtî.

